

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΕΤΟΣ Γ'. ΑΡΙΘ. ΦΥΛ. 2 (26)
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1922

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ : Καθώς ἐρχόνταν...

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ : Ὁ Dante στὰ νεοελληνικὰ γράμματα.

EDMOND HARAUCOURT : Κραυγὴ πετεινοῦ.

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ : Δέντρα μου, δένδρα ξέφυλλα...—Τὸ θάνατό μας χρειάζεται...

ΑΛΕΚΟΣ ΔΡΑΚΟΣ : Ἐξοχικὸς περίπατος.

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ : Βραδινὸ θάνατοι (I, II).

ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ : Ἀπόγονος.

GABRIELE D' ANNUNZIO : Ἡ δόξα.

ΜΙΜΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ : Σκίτσο Λύμπρου Πορφύρα.

ΟΡΑΤΙΟΣ ΦΛΑΚΚΟΣ : Ὁδὴ.

JOSUÉ CARDUCCI : Στὸ σταθμὸ ἓνα φθινοπωρινὸ πρωτ.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ : Μερικοὶ γυναικεῖοι τύποι τοῦ Σολωμοῦ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ : Τὸ θέατρο—Τὰ νέα βιβλία—Ἡ ξένη φιλολογία — Γράμματα — Στὸ περιθώριο.

“ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ,,

Αναγνωρισθείσα διὰ Β. Διατάγματος τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1917

ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ: ὁδὸς Ναυαγίνου 1

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΥΡΟΣ-ΘΑΛΑΣΣΗΣ-ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δραχμᾶς 3,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ Δραχμᾶς 900,000

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΜΑΝΟΥΣΗΣ & ΓΥΑΛΙΣΤΡΑΣ

Ἀριθ. Τηλεφ. ἐν Πειραιεῖ 1—94 (ὁδὸς Ναυαγίνου 1)

» » ἐν Ἀθήναις 5—35 (Στοὰ Ραζῆ) ὁδὸς Σοφοκλέους

“ΒΟΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΕΝΑΝΤΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΟΙΝΟΙ
ΧΥΜΑ

ΛΕΥΚΟΙ—ΕΡΥΘΡΟΙ
ΓΛΥΚΕΙΣ

ΟΙΝΟΙ
ΕΜΦΙΑΛΩΜΕΝΟΙ

Ἐπιτραπέζιοι—Ἐπιδόρπιοι
Ὁρεκτικοί—Τονωτικοί

ΒΕΡΜΟΥΤ

(Ἐκ φυσικοῦ
Μοσχάτου Οἴνου)

ΚΟΝΙΑΚ “ΒΟΤΡΥΣ,,

Παλαιὸν Ἀπόσταγμα Οἴνου

ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 48,000,000

Ἀγοραπωλήσια Συναλλάγματος ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ
Πιστώσεις ἐναντι Φρωτικῶν
Προεξοφλήσεις καὶ Εἰσπράξεις Γραμματίων
Πιστωτικά Ἐπιστολά καὶ Ἐντολά Πληρωμῶν
Χρηματοπιστικά Ἐντολά
Χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν καὶ Ἐισπράξεις τι κομεριδίων
Ἐνδείξεις Χρηματοπιστωτικῶν
Καταθέσεις Ὁψέως καὶ ἐπὶ Πιστονομίᾳ
Ταμειυτήριον ἐπὶ τόκῳ 4 % εἰρησῶς.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΟΠΛΕΜΠΟΡΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1833

Ὁδὸς Ἐρμού 122 ΑΘΗΝΑΙ

Τηλ. Κυβερτὸς 226 Οἰκίας 239

ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑ-
ΤΟΣ, ΦΥΣΙΓΓΙΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

Κ. Ν. Π. 674/1922

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ, Π. Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Γ' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 2 (26) — ΑΘΗΝΑΙ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1922

ΚΑΘΩΣ ΕΡΧΟΝΤΑΝ...

Κείνη τὴ μαύρη ἀξέχαστη βραδυὰ
Ποὺ ὁ Πόλεμος στὴ χώρα μας ἐρχόνταν,
Τὰ σπίτια μας ἀπ' ὄξω τὰ παλιὰ
Θαρρεῖς μὲ κρέπια πένθιμα ἐντυνόνταν.

*

Αὐτοὶ ποὺ τὸν ἐξέραν εἶχαν πεῖ
Πῶς θάρχονταν τ' ἀπόβραδο ἀπὸ πέρα
Καὶ ματωμένο θάχε τὸ σπαθὶ
Καὶ ξεσκισμένη θάχε τὴν παντιέρα.

*

Ἐλέγαν πῶς τὸν εἶδανε μακρυὰ
Καβάλλα πάνω στ' ἄτι τοῦ Θανάτου,
Πῶς πίσω του πηγαιν' ἢ Τρικυμιὰ
Κ' ἓνα κοράκι, ἐλέγαν, πάει μπροστά του.

*

Σὰν ἄλλοτε ἢ καντύλα ἢ φτωχικὴ
Μπρὸς στίς εἰκόνες ἦταν ἀναμμένη,
Μὰ ἢ μάννα ποὺ τὴν ἀναβε ἢ χλωμὴ
Ἦταν χλωμὴ σὰ νάταν πεθαμένη.

*

Στὸ τζάκι μας τραγοῦδαγε ἢ φωτιὰ
Μι' ἀγάπη ποῦχε μείνει πάντοτ' ἴδια,
Καὶ τὸ παιδὶ κοιμόνταν στὴ γωνιά
Μαζὶ μὲ τὰ σπασμένα του παιχνίδια.

*

Ὅλοι πικρὰ σωπαίναν. Ὅλοι... Ἐρχόντανε
Τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου του ἀκουγόνταν,
Καὶ τὸ μικρὸ παιδάκι ὅπου κοιμόντανε
Ἀξένοιστ' ὅπως πρὶν γλυκοκοιμόνταν...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Ο DANTE ΣΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ)

Οι γραμματολογικές σπουδές στα νεοελληνικά γράμματα βρίσκονται ακόμη στην αρχή τους και το κάθε ζήτημα, ως και το μικρότερο, απαιτεί πολυχρόνιαν έρευνα και αποκλειστική επίδοξη, έτσι, που κατανιάει δύσκολη, αν μη αδύνατη, ή εξονυχισή του. Για τον λόγον αυτό, δε θεωρούμε άσκοπο, να όημοσιεύσωμε μερικά στοιχεία που έπεσαν στην αντίληψή μας, όσον αφορά την έπιρροή του έργου του Dante άπάνω στα νεοελληνικά γράμματα, σκοπόμενοι πώς ενδέχεται να χρησιμεύσουν σ' άλλους, που ασχολούνται με την ιστορία των νεοελληνικών γραμμάτων.

Από πότε άρχισε να γίνεται γνωστό το έργο του μεγάλου Φλωρεντίνου ποιητή στους έλληνόφωνους ύπηκόους του Βυζαντίου και να μελετιέται, δεν είμαστε σε θέση να βεβαιώσωμε. Όμως ύποψιάζομαστε, πώς δεν αξιόθηκε σοβαρώτερης προσοχής, παρ' άπ' τή στιγμή, που οι λογάδες του Βυζαντίου άφηναν την πατρίδα τους για να ζητήσουν προστασία στη δύση, κ' ένφ' αυτοί έκαναν γνωστά τα έλληνικά κείμενα στους σοφούς της Δύσεως, έτόνωναν το σχολαστικό πνεύμα τους με το ζωντανό πνεύμα, που εκεί έμεγαλοουργούσε.

Η έποχή εκείνη ήτανε μοιραία. Το κουρασμένο καλογερικό Βυζάντιο έσχυβε τον τράχηλό του κάτω άπό τή φτέρνα του όρμητικού κατακτητή, ένω στη δύση και κυρίως στην Ιταλία, είχαν άρχισαι τα μεγάλα χρόνια της Αναγεννήσεως. Και οι Βυζαντινοί φιλόλογοι, πηγαίνοντας στην Ιταλία, εύρηξαν και τιμές και ύποστήριξη, και περιβάλλον προετοιμασμένο να έμβραθύνη στο πνεύμα των έλληνικών κειμένων, που οι κληρονόμοι Βυζαντινοί άδυνατούσαν να καρπωθούν, γιατί έμεναν περισσότερο προσκολλημένοι στο γράμμα, παρά στο πνεύμα.

Τότε, στη Βενετία ο Μανούτιος Άλδος, ο σοφός έλληνοιστής και λατινιστής, έδωσε τα περίφημα έκδοτικά καταστήματα, με την πρόθεση να έκδώση τους άρχαίους έλληνες και λατίνους συγγραφείς, άπαλλαγμένους άπ' τ' άνυπόφορα σφάλματα, με τα όποια οι διάφοροι κερδοσκοποί έκδότες τάχαν γεμίσει. Το 1494 τυπώθηκε ή «Ηρώ και Λέανδρος» του Μουσαίου και το 1495 άρχισε ή έκτύπωση των έργων του Άριστοτέλη, με τή φροντίδα του Μάρκου Μουσούρου, του σοφώτατου και φιλολογώτατου Κρητικοβυζαντινού, που θεωρείται ή σημαντικώτερη έκδοση που έγινε κατά τον 15ο αιώνα. Τήν έκδοση αυτή άκολούθησε ή έκδοση των έργων του Πλάτωνα, με τή φροντίδα κι' αυτή του ίδιου. Στα ίδια καταστήματα τυπώθηκαν κατά σειρά πλήθος συγγραμμάτων.

Το 1502, ιδρύθηκε στη Βενετία ή περίφημη Νεακαδημία, της όποίας τα μέλη ήταν ύποχρεωμένα να μιλούν μονάχα την άρχαία έλληνική στις συνεδριάσεις τους, πληρώνοντας πρόστιμο με άυστηρότατους όρους όποιος μιλούσε άλλη γλώσσα, είτε έκανε σφάλμα στην όμιλία του. Μέλη της Νεακαδημίας αυτής ήταν πολλοί: Βυζαντινοί και Ιταλοί.

Ανάμεσα σ' αυτούς ο Μάρκος Μουσούρος και ο Πέτρος Μπέμπος.

Για τον Πέτρο Μπέμπο, πριν προχωρήσωμε, είναι ανάγκη να σημειώσωμε, τ' άκόλουθα: 'Ο σπουδαίος αυτός έλληνομαθής και κυρίως λατινομαθής, είναι κι' άπ' τους σπουδαιότερους μελετητές και άποκαταστάτες της Ιταλικής γλώσσας, που ίσαμε την έποχή του άκόμη έπεριπρονοούσαν οι σοφοί. Ο Μπέμπος, με το κύρος της οικογενειακής του καταγωγής και με το κύρος της σοφίας του, έδωσε τήν πρόβληψη πώς ή Ιταλική γλώσσα δεν είχε αξία, κ' έγραφε αυτός πρώτος τή γραμματική της Ιταλικής γλώσσας, παίρνοντας για βάση του τή γλώσσα των μεγάλων Τοσκάνων ποιητών, του Dante, του Βοκκαίου και κυρίως του Πετράρχα.

Στα έκδοτικά καταστήματα του Μανούτιου Άλδου, μαζί με τα έλληνικά και λατινικά κείμενα, τυπώθηκε στα 1502 ή «Θεία Κωμωδία» του Dante, και πριν λίγο το «Καντσονιέρι» του Πετράρχα.

Έτσι, παρατηρούμε πώς την ίδια έποχή που οι σοφοί της Δύσεως, έμελετούσαν κ' έσπούδαζαν με ζήλο των έλλήνων και λατίνων τα πνευματικά μνημεία, άρχιζε κ' ή έπίδοσή τους και ή μελέτη τους άπάνω στα έργα, που ήταν γραμμένα στην περιπρονημένη Ιταλική γλώσσα. Και οι Βυζαντινοί σοφοί έγνώρισαν τότε άπ' τα χείλη των σοφών της Δύσεως, τή σημασία των έργων του Τρετσέντο.

Κάτω άπό κείνη την έπιρροή ο Μάρκος Μουσούρος, έπιχείρησε πρώτος να γνωρίση τα Ιταλικά πνευματικά προϊόντα στους όμοεθνούς του, και μετάφρασε τήν Κόλαση άπ' τή «Θεία Κωμωδία» του Dante. Η μετάφραση αυτή έγινε έμμετρη και στίχο έχει τον ίκμβικό τρίμετρο, κατά τους άρχαίους έλληνικούς κανόνες τής προσοδίας. Γλώσσα τής μεταφράσεως είναι ή άρχαία έλληνική. Από λογοτεχνικής άπόψεως δεν στερείται αξίας και ή άπόδοση των νοημάτων έγινε με πολλήν άκρίβεια. Τή μετάφραση όμως εκείνη δε μπορούσαν να έννοήσουν, παρά οι μορφωμένοι, γιατί το πολύ πλήθος, όμιλώντας γλώσσα διαφορετική, τήν περιπρονημένη δημοτική, δεν μπορούσε ν' άναγνώση το έργο του μεγάλου Τοσκάνου.

Τήν έποχήν εκείνη, άρχισε μιá εξαιρετική λογοτεχνική κίνηση, φανερά έπιρρεασμένη άπ' το πνεύμα της Ιταλικής Αναγεννήσεως στα Βυζαντινά μέρη, που είχαν άποσπασθεί άπ' τή Βυζαντινή Αυτοκρατορία κι' άπ' τήν τύχη της κ' έγιναν έπαρχίες έξαρτώμενες άπό διάφορες επικρατείες της Δύσεως, και κυρίως άπ' τή Βενετσιάνικη Δημοκρατία. Κ' έχω τή γνώμη πώς, αν τότε δεν είχε ύποκύψει ή Βυζαντινή Αυτοκρατορία στον Τουρκο κατακτητή, θ' άκολούθουθε στο όρόμο που άπό τότε άκολούθησε και ή Εύρώπη.

Όπως δήποτε όμως, ο γραμματολόγος των νεοελληνικών γραμμάτων, όφείλει να προσέξη έξαιρετικά τα πνευματικά προϊόντα τής έποχής εκείνης, τα όποια και πολυπόκιλα είναι, και σημαντικά. Μέσα λοιπόν στην πνευματική εκείνη παργωγή και στο σημαντικώτερο κερφό της, τον

«Ερωτόκριτο», ή έπιρροή του Dante παρουσιάζει τή ίχνη της. Μέσα στον «Ερωτόκριτο» του Βιτσέντσου Κορνάρου, διαβάζουμε τους άκόλουθους στίχους:

Τσι περαζόμενος καιρούς, που οι Έλληνες ώρίζα,
Κι' όπου δεν ειχ' ή πίστι ντως θεμέλιο μηδ' ρίζα...

στίχοι, που καθώς παρατηρεί ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης, μπορεί κανείς να τους παραβίλη με τους στίχους του Dante:

E vissi a Roma sotto il buono Augusto
Al tempo degli dei falsi e buggiardi.(1)

Όμοίως οι στίχοι:

Ό πόσο ναι βαρύ πολλά και δυνατό περίσσα,
Και πώς κitéχον να τό πούν εκείν' όπ' άγαπήσα,
Τό 'υθη καιρός τσι χωρισιά, πόσον καημόν άφίνει...

έχουν άνάλογο νόημα με τον τελευταίο στίχο του πρώτου τρίπτυχου ένός σονέττου του Dante, τον άκόλουθο:

Che intender non la può chi non la prova (2)

Όπου, εκεί δεν είναι σε θέση να ξερω κανείς αν δεν τήν δοκιμάση τή γλύκα που ή Βιατρική ρίχτει στην καρδιά, κ' ένω κατέχουν έξαιρετικά πόσο είναι βάρυς και πιερός ο χωρισμός, εκείνοι που τον έχουν γνωρίσει. Θα μου παρατηρήσετε πώς είναι κάπως μακρινή ή σχέση. Μά ίσα ίσα, αυτό είναι ή τρομερή άφομοιωτική δύναμη του Κορνάρου, που κρύβει τα στοιχεία που δανείζεται. Και σε μιá μελέτη που έτοιμάζουμε για τίς πηγές του «Ερωτόκριτου», θα ρηθί καθαρά ή κρίση μας.

Όμοίως οι στίχοι:

Κ' εκείνα που τον κάνουν συχνά ν' άναγαλλιάση
Μεγάλοι όχτροί ντου γίνονται την ώρα που τα χάση,
τους όποιους ή Άρετούσα κλεισμένη πιά στη φυλακή λείει
πρός τή φυλακισμένη νένα της, θυμίζουν τους στίχους που λείει ή Φραντζέσκα ντά Ρίμινι προς το Dante, όταν τήν συναντάει μέσα στην Κόλαση, άγκαλιασμένη τον άγαπημένο της Παύλο:

... Nessum maggior dolore
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria.(3)

Και πραγματικά, ή Άρετούσα βρισκόμενη μέσα στη φυλακή, θυμάται τίς περασμένες φροντίδες κι' άγάπες των γονέων της και τήν τωρινή της κατάσταση.

Κι' άλλα μέρη του «Ερωτόκριτου» φέρνουν στο νου στίχους του Dante, όμως εκεί που το πράμα δεν άφίνει και τήν παραμικρότερη άμφισβολία, είναι ο άκόλουθος στίχος:

Μά μπήκες σ' έτοια δάσητα κ' έξέσφαλες τή στράτα
που θυμίζει τον δεύτερο και τρίτο στίχο τής Κολάσεως τής «Θείας Κωμωδίας», όχι μονάχα στη φράση, μά και στο συμβολικό νόημα:

Mi ritrovai per una selva oscura,
Che la diritta via era smarrita.(4)

(1) Κ' ίχνη στη Ρώμη κίτη άπ' τον καλόν Αύγουστο, τον καιρό που είχαν τους κίβηλου; και τους ψεύτες θεούς.

(2) Δέ μπορεί να τήν έννοήση όποιος δεν τήν έχει δοκιμάσει.

(3) Δέν ύπάρχει μεγαλύτερη λύπη, παρά να θυμάται κανείς τον άποσχισμένο καιρό στη δυστυχία.

(4) Εύρέθηκα σ' ένα σκοτεινό δάσος γιατί έχασα το ίσιο όρόμο.

Άρνητικήν έπίδραση άπό τή «Θεία Κωμωδία» του Dante, ύποψιάζομαι πώς έχει και ή «Άμαρτωλών Σωτηρία» του Άγάπιου του μοναχού, του καταχόμενου άπ' τήν Κρήτη. Ο καλόγερος αυτός, γεννημένος κι' άναθρεμένος στον καιρό τής Ίεράς Έξετάσεως, είχε δεχτεί όλόκληρη τήν έπιρροή του αντίδραστικού αιώνα, όπου ο παπισμός, μετνοημένος για τήν ανάπτυξη του ελεύθερου πνεύματος, άρχισε να το πολεμά με λύσσα. Η δουλοφροσύνη του καλόγερου φάνεται σ' όλα του τα συγγράμματα, που δεν είναι λίγα, γιατί ο Άγάπιος και γόνιμο πνεύμα είτανε, και πολύγλωσσος, και μορφωμένος, μά έμάς ένω δέ μάς ένδιαφέρει παρά ή «Άμαρτωλών Σωτηρία», στον πρόλογο τής όποίας γράφει τ' άκόλουθα:

«Οι λόγοι αυτοί είναι εύγαλμένοι, ως άνωθεν είρηται, άπό βιβλία διάφορα Ιταλικά και Ρωμαϊκά. Και άν εύρεθί τι διά ταύτην τήν αίτίαν, ή και διά τήν όλίγην μου μάθησιν, ά; το διορθώση στις διδάσκαλος το γνωρίσει κατά Θεόν, και όχι με πάθος τι, ή ζηλοφθονίαν ποσώ; ή κατάκρισιν. Έγώ γάρ πιστεύω και όμολογώ, ως οι Προφήται προεκήρυξαν, ως οι Άπόστολοι και αυτόπται του Λόγου έδίδαξαν, και καθώς υπό των Θεοφόρων Πατέρων και διδασκάλων ήμών παρελάβωμεν...»

Και λίγο χαμηλώτερα προσθέτει τ' άκόλουθα:

«Περί πάντων δέ, και έν πάσι, και μετά πάντα, άν εύρεθί τις λόγος, ή λέξις, ή γράμμα ελάχιστον εις ταύτην τήν βίβλον, ή εις άλλην τινά, όπου συνθέσω κανέναν καιρόν και να μην είναι καθώς όρίζει ή άγία του Θεού Καθολική και Άποστολική Έκκλησία των γραικών, έξαλείψω και άφανίζω το, ώπερ ποτέ να μη το ήθελα γράψει.»

Στον ίδιο πρόλογο ο Άγάπιος γράφει κι' αυτά:

«Πάσας τάς βίβλους καταφρονήσατε, ιστορίας, κωμωδίας και άλλους ψυχολαβεστέρους λόγους των Ποιητών, όπου όφελος δεν σας δίδουν, αλλά μάλλον ζημίαν και κάλασιν...».

Υποψιάζομαι λοιπόν, πώς με τή φράση «κωμωδίας των ποιητών», έννοεί τή «Θεία Κωμωδία» του Dante, τής όποίας ο πραγματικός τίτλος είναι «Κωμωδία», και τούτο το ύποψιάζομαι τόσο περισσότερο, όσο γιατί και τής «Άμαρτωλών Σωτηρίας» το περιεχόμενο, είναι ή άναγραφή και ή διαβάθμιση των άμαρτημάτων, καθώς κ' οι τιμωρίες που έλαβαν οι διάφοροι άμαρτωλοί, κ' ένφ' τέτοιο είναι το περιεχόμενο του βιβλίου του Άγάπιου, ως τόσο άποφεύγει, θαρρεί κανείς, μ' έπιμέλεια να συμπέση σε κάτι προς τ' άναφερόμενα στη «Θεία Κωμωδία». Έπειτα, ο χωρισμός των ειδών του λόγου σ' ιστορίες και σε κωμωδίες άπό άνθρωπο μορφωμένο, φαίνεται κάτι άκατανόητο, αν δεν ύποθέσωμε πώς ήθελε να τονίση ώρισμένα είδη τής λογοτεχνίας, και τούτο άπό το περιεχόμενό τους. Λοιπόν, γνωρίζοντας τον αντίδραστικόν αιώνα και τήν καταδίωξη του ελεύθερου πνεύματος που έγινε τότε, σε δυό σχέψεις θα καταλήξουμε: ή ο Άγάπιος είναι έπιρρεασμένος άπό τα είδη τής λογοτεχνίας που επικρατούσαν τότε, όπως είναι το ήρωϊκόκωμικό έπος,(1)

(1) Κυριότερο άπ' αυτά τή έργα είναι ή «Secchia rapita» του Άλεξ. Τασσόν, στην όποιαν περιγράφει κωμικώτατα τον πόλεμο που έκαμν οι Μπολονιέζοι στους Μοδενέζους, γιατί οι Μοδενέζοι τους έκλε-

που ακολουθήσε τις έλευινές μιμήσεις του ίπποτικού έπους — την «Απελευθερωμένην Ίερουσαλήμ» του Τουρκουάτου Τάσσο— ή έχει υπ' όψει του τή «Θεία Κωμωδία» του Dante. "Όμως και σ' αυτό το σημείο έχουμε να υποβάλουμε μιὰ σκέψη: Τò ήρωϊκοκωμικό έπος τότε δέν αντίστρατεύονταν το πνεύμα των Ίησουϊτών, και σαν ακίνδυνο είταν άνεχτό, ένφ άνεχτό δέν είταν το δριμύ και πολεμικό πνεύμα του Dante, το οποίο έθαλε στην Κόλαση κ' έξευτέλισε πάπες και καρδινάλιους. Έπειτα τὰ ήρωϊκοκωμικά έργα δέν είχανε τον τίτλο κωμωδίας. "Ωστε, πιδ ένδεχόμενον είναι να επιτίθεται ο Άγάπιος του έργου του Dante, παρά των άλλων. Καί την ύπόθεσιν αυτή δυναμώνει το γεγονός, πώς ο Άγάπιος αποφεύγει με προσοχή μήπως συμπέσει σε κάτι με τ' αναφερόμενα στην «Θεία Κωμωδία», ένφ άν είταν διαφορετικά, γράφοντας διαβάθμιση άμαρτημάτων και τιμωριών, φυσικό είτανε να πάρη και από το έργο του Dante στοιχεία, όπως έπηρε κι' από πολλούς άλλους συγγραφείς και λογοτέχνες, όπως π. χ. από τον Τουρκουάτο Τάσσο.

Η τουρκική κυριαρχία πρώτα στην Κύπρο, έπειτα σ' άλλα Έλληνικά μέρη και κυριώτερα στην Κρήτη, έδαλε τέρμα στην άρχινισμένη πνευματικήν αναγέννηση. Η Έπτάνησο, έχτος από άσήμκντα στιχουργήματα, δέν έδωσε στην ποίηση, κατὰ το διάστημα εκείνο, αξία λόγου έργα. Όπως δήποτε όμως, υποθέτω πως, και σ' άλλα έργα της κρητικής περιόδου από το 1500 ίσαμε την υποδούλωσή της στους Τούρκους, θα υπάρχουν στοιχεία παρμένα από τή δαντική ποίηση. Όμως ή σπουδαιότερη αγαθή έπιρροή της δαντικής ποιήσεως, όχι μονάχα σε φραστικές λεπτομέρειες, μα στην βαθύτερη έννοια της τέχνης και στο ανθρώπινο πνεύμα του, εκδηλώθηκε κατὰ την Έπανάσταση του 21, όταν το Έθνος αγωνιζότανε τον φοβερόν άγώνα της Άνεξαρτησίας. Καί ο Διονύσιος Σολωμός για μέτο μπρος από τον «Ύμνο στην Έλευθερία» έπηρε τους περίφημους στίχους του Dante από τή «Θεία Κωμωδία»:

Libertà vo cantando che è si carra,
Come sa chi per lei vita rifiuta(2)

στίχους, που πριν από λίγα χρόνια, τους είχε βάλει στο στόμα του ήρωά του ο Φώσκολος, στον «Όρτης» του, με το όποιον έργο έζητούσε νανάψη στις καρδιές των Ίταλών το θάρρος της θυσίας για την αποκατάστασή τους και την άπελευθέρωσή τους από τους ξένους.

Και από το Dante ο Δ. Σολωμός ώφελήθηκε όχι όλίγα: κυριώτερο την αγάπη προς τή γλώσσα του λαού, και το ζήλο να την καλλιεργήση. Κ' έχτος απ' αυτό μέσα στα άπομεινάκια του σολωμικού έργου, συχνά συναντάμε στοιχεία, πότε έξωτερικά, πότε ουσιαστικώτερα, όσο κι' αν

φιν έναν κουβά. Και το κωμικό στοιχεία αναδριζει άρθοιο από αναχρονισμούς, από κωμικούς τύπους, και από την άσήμαντη άφορμή του πολέμου και τή σοβαρότητα της μορφής του έπους, που είναι σύμφωνα με το: Άριστοτελικού; κενώτες. Όμοίως το «Scherzo degli Dei» του Φρ. Μπρατσιολίνη και το «Malmantile racquistato» του ζωγράφου Δ. Δίππη, καθώς και πολλά δευτερεύοντα άλλα.

(2) Πηγαίνω ψάλλοντας την Έλευθερία, που είναι τόσο άγαπητή, θ'α ξίρει: έκείνος που γι' αυτήν άρνιέται τή ζωή.

έχουν λάθει τή σφραγίδα της πρωτοτυπίας, που πηγαίνει από το έργο του Dante.

Έστερ' από το Δ. Σολωμό, φαίνεται συχνότερη ή έπιρροή του Δαντικού έργου άπάνω στην νεοελληνική ποίηση, όμως γι' αυτή δέ σκοπεύουμε να κάνουμε' έδω λόγο. Το μόνο που άκέρη θα αναφέρουμε, είναι δυο λόγια για τις νεώτερες μεταφράσεις της «Θείας Κωμωδίας».

Τέτοιες έγιναν αρκετές, αν και όλες σχεδόν του πρώτου μέρους του ποιήματος, και οι περισσότερες άπομένουν άκόμη άνέκδοτες. Καί ο Βλαωρίτης έμετάφρασε το 33 άσμα της «Κολάσεως», ο Κοιμεμένος το 5 και το 33 της «Κολάσεως», ο Βεργωτής τὰ πρώτα πέντε άσματα της «Κολάσεως», ο Καλοσγούρος έμετάφρασε δλόκληρη την «Κόλαση», μα μένει άκόμη άνέκδοτη, ο Λαζκαράτος έμετάφρασε όμοίως όλη την «Κόλαση», μα κι' αυτή άπομένει άνέκδοτη. Την «Κόλαση» μετάφρασε δλάκερη και ο Ζουφρές, δλόκληρη τή «Θεία Κωμωδία» έμετάφρασε ο Γ. Ε. Άντωνιάδης, και ο Πράσιнос δλόκληρη την «Κόλαση», όπως και ο υποφαινόμενος το 5 άσμα της «Κολάσεως», και έχτος από όλους αυτούς πρέπει ν' αναφέρουμε το Βουτινά και τον Κορομηλά, που μετάφρασε στο πεζο δλόκληρη την «Κόλαση».

Ως τόσο πρέπει να σημειώσω, πως αν και τόσο πολλοί άσχολήθηκαν με τή «Θεία Κωμωδία» του Dante, μπορεί κανείς με θετικότητα να πη, πως άκόμα δέν άπόχτησαν τὰ νεοελληνικά γράμματα μιὰ μετάφραση της προκοπής, τόσο φιλολογικώς, όσο και λογοτεχνικώς, του μεγάλου αυτού έργου. Άς ευχηθούμε να γίνη άργότερα, ε,τι ίσαμε τώρα δέν έγινε.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

EDMOND HARAUCOURT

ΚΡΑΥΓΗ ΠΕΤΕΙΝΟΥ

Η δμίχλη πύκνωσε. Καί στην στιγμή κάποια σταγόνα πέφτει βραειά απ' τις στέγες και κροτεί πάνω στις πέτρες. Άσπρη άμυδρή στα σιδερένια όνιά λάμπει μιὰ άχτίδα κ' είναι ή σκιά ως να νείρεται κ' ή σιωπή ως ν' άκούει.

Άξαφνα τον ούράνιο θόλο ο πετεινός τρυπάει με τή χαλύδδινη κραυγή του: πετεινών κραυγές μακριά άπαντούν, ήχουν, ξαναπηδούν από άλλα μέρη. «Ω, δέν κοιμομαι!» δλάκερη ή νύχτα ριγεί, δονείται.

—Δήθη, ένα βράδι δυστυχίας! ναρκώνεται ή ψυχή... Μά ένας καινούριος πόνος μας έναν λογμό μας βγάζει, μόνο έναν, κλαίνοντας δλ' ή ζωή ξυπνά και τρεμουλιάζει!

Των περασμένων, των παλιών, εκεί, απ' τὰ βάθη άκούμε στριγγές τριγύρω άτέλειωτα αναριθμητες μαζί τις μακρινές μας θλίψεις να κραυγάζουν: «δέν κοιμομαι!»

(«Ame nue»)
(Μετάφραση) ΠΑΝΟΣ Ν. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

ΔΕΝΤΡΑ ΜΟΥ, ΔΕΝΤΡΑ ΞΕΦΥΛΛΑ...

Μ ..

Δέντρα μου, δέντρα ξεφυλλα στην νύχτα του Δεκέβρη, στην σκοτεινή, βαθιά δεντροστοιχία, μαζί πηγαίνουμε, μαζί και ή μέρα θα μᾶ; εύρη, ή έρημικά, θλιμμένα μου στοιχεία.

Άύριο, μεθαύριο σύντροφο θα μ' έχετε και φίλο, τα μυστικά σας θέλω να μου πητε, μά όταν, άργότερα, φανη το πρώτο νέο σας φύλλο, θα πάω μακριά, το φως για να χαρήτε.

Κι άφοϋ ταιριάζει, ο δέντρο μου, να μένω απ' όλα πίσω τα θαλερά και τα εύθυμα στην πλάση, έχω λιγότερο γιαυτό δέ θα σᾶς αγαπήσω όταν θα μ' έχετε κ' έσει; άκόμα προσπεράσει.

ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΜΑΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ...

Το θανάτο μας χρειάζεται ή άμετη γύρω φύση, τονε ζητούν τα πορφυρά στόματα των άνθων. Άν έρθη πάλιν ή Άνοιξη, πάλι θα μᾶς άφίση, κ' ύστερα πια μήτε σκιές δέν είμαστε σκιών.

Το θανάτο μας καρτερεί το λαμπρό φως του ήλιου. Τέτοια θα δοϋμε άκόμη μιὰ δύση θριαμβική, κ' ύστερα φεύγουμε από τα βράδια του Άπριλιου στα σκοτεινά πηγαίνοντας βασιλεία πέρα εκεί...

Μόνο μπορεί να μείνουνε κατόπι μας οι στίχοι, οι άρρωστοι μόνο στίχοι μας να μείνουνε, καθώς τα περιστέρια που σκοροτούν οι ναυαγοί στην τύχη και όταν φέρουν το μήνυμα δέν είναι πια καιρός.

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

ΕΞΟΧΙΚΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Τὰ ροδαλά σου χέρια σε φιλήματα ήδονικά μακριά τὰ χείλη έθέλαν, κι' άργά το βιολεβίατο με τους πλατάνους στο ά τλοϊκό προάσειο θα μᾶ; φέρει.

Τή χωρική έσυναυτούσαμε, που έβριαινε το Έλβετικό βουστάσιο με κάδους γάλα κι' ένφ προς τους άνθόκηπους έχάνουσαν, της άγελάδας ή μουγγή άγωνία ή ρούσε.

Στο ειρηνικό βαθύ άποβράδιασμα έφάνηκε, ή Κυρία-Σελήνη ώχρά να κυλάει στο ά τειρο με τις έρβικές νεφέλες, τις άδρες μετώξινες των δέντρων σιλνέτες να κεντήσει.

Οι θερισμένοι άγροί στην μνήμη φέρνουνε, τὰ ίσια ιερραίν—που παίζαμε—του τέννυς, και μόνοι στο βιθύ κ' έξωτικό μυστήριο των τεφρών ώρων της νύχτας έβιδίξαμε.

Είχαμε σκέπη τὰ πυκνά φυλλώματα των ύψηλών πλατάνων και το κρέπι του άπειρον, με την ύστερική Σελήνη ώχρά προστάτιδα του μελαγχολικού, ρεμβού μας περιπάτου.

Τὰ ροδαλά σου χέρια σε φιλήματα ήδονικά γλυκά τὰ χείλη έθέλαν, κι' όμως γιατί περιλπουι γυρίζαμε προς τὰ χρυσά φεγγίσματα της πόλης;...

ΑΛΕΚΟΣ ΔΡΑΚΟΣ

ΒΡΑΔΙΝΟΙ ΘΑΝΑΤΟΙ

Voici monter la mort dans les adieux des soirs... E. Verhaeren. - Les Soirs.

I

Η ώρα αναδιπλώνεται, ριγμένη, σα μιὰ γαλάζια γάζα άχνη, πάνω απ' τή μέρα που πεθαίνει χωρίς φωνή και μακρινή...

Και μέσ' στο δρόμο που πηγαίνει σα μιὰ κηδεία έσπερινή, λάμπουν φωτιές από το δάσος κι άντιλαούν οι έσπερινοί...

Και στον όρίζοντα που έχάθη ή ώρα σβήνει και σωπαίνει πάν' απ' τή μέρα που πεθαίνει

και τή γαλάζια σκίζει γάζα, — κι ο θανάτος της μᾶ; καλεϊ μ' ένα φιλι τριανταφυλλ'...

II

Τέτοια γαλήνη έχει άλωθει, —μα ύε τὰ φύλλα που σαλεύουν, — και όλα στο πάχος το βαθύ το μαρμισμό τους, λές, δονλεύουν'

εϋγενεί; άρρωστοι οι άνθοι μέσ' στις ώραις τους πόδες ρέβουν: κι αν έχουν κάποιοι μαραθεί, το μαρμασμό τους πώς ζηλεύουν...

Οι κύνοι άγέρωχα περνούν μέσ' στο νερό νερό που έσάθη κ' έτσι, ως να μη τους συγκινοϊν

οι μαρμαστοι και τόσα πιάθη, τον κάταστρο και το σηκώνουν να φτάσουν κά.ι, που δέ σώνουν...

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΠΟΓΟΝΟΣ

Καθώς άπλωσε τὸ χέρι του στὸ κουδοῦνι τῆς πόρτας, ἔνοιωσε τὰ δάχτυλά του νὰ τρέμουν καὶ μέσα του κάτι, ποῦ σὰ νὰ τοῦλεγε: «Μὴν πᾶς... μὴν πᾶς... Δὲ μπορείς ἐσύ...» —Στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμή ἀναποφάσιτος μὲ τὸ χέρι στὴν ἴδια θέση, χωρὶς ὅμως ν' ἀγγίζει τὸ κουδοῦνι, ἐνῶ τὰ δάχτυλά του τρέμανε τώρα περισσότερο. — «Μὰ γιατί... γιατί;...» σκέφτηκε. Ξαναθυμήθηκε πάλι τὸ σακάτη ποῦχε δεῖ, μὲ τὰ ζαρωμένα πόδια, σὰ νάχαν μπερδευτεῖ, ποῦ σέρνονταν στὶς πλάκες τοῦ δρόμου μὲ τὰ τέσσαρα, σὰν ἕνα σκουλήκι. Τὰ λόγια ποῦλεγε ξανάρθαν στὸ νοῦ του: «Κάντε μιὰ μικρὴ βοήθεια καὶ σὲ μένα τὸ σακάτη...» — Καὶ ξανάβλεπε τὸ κίτρινο μούτρο του νὰ μορφάζει, σὰ νᾶνοιθε κάποιον πόνο, καὶ τὰ μικρὰ ξασπρισμένα μάτια του, νὰ κοιτοῦνε μ' ἕνα βλέμμα γεμάτο μῖσος τοὺς διαδάτες, ποῦ περνοῦσαν ἀδιάφοροι, χωρὶς νὰ τοῦ δίνουν τίποτα, τίποτα... Τὸ χέρι του ἔπεσε μὲ μιᾶς, σὰ νὰ τοῦ τῶκοφε κανεὶς μ' ἕνα ἀπότομο χτύπημα. «Ἔτσι... ἔτσι θὰ γίνεις καὶ σύ!..» ψιθύρισε. Καὶ τὰ χεῖλια του βάλθηκαν νὰ τρέμουν, ἐνῶ μέσα του ἔνοιωθε μιὰν ἐπιθυμία νὰ φωνάξει, νὰ κλάψει... Κάποιος ποῦ πέρασε, γύρισε καὶ τὸν κοίταξε στὰ μάτια. Τὸ βλέμμα αὐτοῦ τοῦ ἀγνώστου τὸν τρύπησε σὰ μιὰ βελόνα. Κάτι προσπάθησε νὰ κάνει, μὰ δὲν κατάληξε, παρὰ στὸ νὰ χτυπήσει τὸ κουδοῦνι. Ὑστερα σκέφτηκε πῶς δὲν ἔκανε καλὰ: «Ἐπρεπε νὰ φύγω... νὰ φύγω...» — Ἦταν ἔτοιμος νὰ γυρίσει τὴν πλάτη του καὶ ν' ἀρχίσει νὰ τρέχει, ὅταν μισάνοιξε ἡ πόρτα καὶ φάνηκε τὸ ξανθὸ κεφάλι τῆς δουλίσσας μὲ τὴν ἄσπρη ποδιά, ποῦ τοῦ ἄνοιγε πάντα. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἔβγαλε τὸ καπέλλο του... Αὐτὴ τὸν κοίταξε στὰ μάτια μιὰ στιγμή κ' ὕστερα τὰ χεῖλια τῆς τραδήχησαν σ' ἕνα γλυκὸ χαμόγελο:

— Χαίρετε... Ὅριστε... ὄριστε. Σᾶς περιμένουν...

Μὴ ἔχοντας τίποτ' ἄλλο νὰ πεῖ, ψιθύρισε ἕνα εὐχαριστῶ καὶ μπῆκε. Ἡ δουλίσσα ἔσκυψε λίγο γιὰ νὰ πιάσει τὸ πόμολο τῆς πόρτας, ἀλλὰ τὸ ποκαμισάκι τῆς στὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ, ξεχείλωσε λίγο κ' ἄφησε νὰ φανοῦν τὰ μικρὰ στηθάκια τῆς, γέροντας κ' αὐτὰ ἀπὸ μέσα, σὰν δυὸ ὄριμοι καρποί. Μιὰ ζαλάτα ἔνοιωσε στὸ κεφάλι του καὶ στὸ πρῶτο σκαλλὶ παραπάτησε...

Στὸ κεφαλόσκαλο εἶδε τίς δυὸ ἀδερφές, ποῦ τὸν περιμέναν χαμογελῶντας. Θέλησε κ' αὐτὸς νὰ χαμογελάσει, μὰ δὲν τὸ κατάφερε.

Ἡ Τερέζα εἶπε, χαμογελῶντας πάντα:

— Βρήκες, τέλος πάντων, τὸ δρόμο;..

Ἡ μικρὴ τοῦδωσε τὸ χέρι σὰ φοβισμένη, κοιτάζοντάς τον καλὰ στὰ μάτια. Αὐτὸ τὸ βλέμμα τῆς τὸν τάραξε: Τοῦ θύμησε κάποιον ὑπάλληλο μ' ἕνα μπλε πηλίκι, ποῦ φάχανε μιὰ φορά τίς βαλίτσες του στὸ τελωνεῖο... Κρέμασε τὸ καπέλλο του καὶ προχώρησε σὰ φοβισμένος στὴν τραπεζαρία, ἐνῶ πίσω του πήγαιναν εἰς δυὸ ἀδερφές. Μιὰ ζωγραφιά, ποῦ παράστανε ἕνα σκυλί ποῦ τρωγε μέσα ἀπὸ ἕνα πιάτο καὶ ποῦ ἦταν κρεμασμένη ἀπὸ πάνω ἀπ' τὸ ντιβάνι, τοῦ φάνηκε καθὼς ἔμπαινε πῶς μεγάλωνε... μεγάλωνε, καὶ

νόμιζε πῶς ἄκουσε γιὰ μιὰ στιγμή τὸ σκυλί, ποῦχε γίνεῖ τώρα σὰν ἕνα μαντρόσκυλο, νὰ τὸν γαυγίζει καὶ νὰ ρίχνεται ἀπάνω του... Κοντοστάθηκε γιὰ τὸ ἔνοιωσε τὰ γόνατά του νὰ λυγίζουν...

— Λοιπὸν, πῶς τὸ ἔπαθες καὶ μᾶς θυμήθηκες; — Ξανάπε ἡ Τερέζα, ἐνῶ τὰ χέρια τῆς ψαχούλευαν νευρικὰ τίς ζᾶρες τοῦ φορέματός τῆς.

Ἡ μικρὴ εἶχε καθήσει ἀμίλητη στὸ ντιβάνι καὶ τὸν κοίταζε πότε-πότε, ὅταν αὐτὸς κοίταζεν ἄλλοῦ.

— Μιὰ φορά ποῦ μοῦ παραγγείλατε... — ψιθύρισε, ἐνῶ κατάλαθε πῶς κάτι ἄλλο ἔπρεπε νὰ πεῖ.

— Ὁραῖα!... — εἶπε ἡ Τερέζα μ' ἕνα εἰρωνικὸ γέλιο, καθίζοντας σὲ μιὰ καρέκλα κοντὰ στὸ ντιβάνι.

Νόμιζε πάλι πῶς ἄκουσε τὸ γαύγισμα τοῦ σκύλου καὶ γιὰ νὰ τὸ ἀποφύγει, ἔρριξε χαμηλὰ τὸ βλέμμα του, ἔτσι, ποῦ εἶδε τὰ πόδια τῆς Τερέζας, σχεδὸν ἴσαμε τὰ γόνατα, καθὼς εἶχε καθήσει μὲ τὸ ἕνα πόδι ἀπάνω σ' ἄλλο, ἐνῶ τὸ φόρεμά τῆς εἶχε σηκωθεί κ' ἄφησε νὰ φαίνεται μιὰν ἄκρη τοῦ μεσοφοριοῦ τῆς, ποῦ μάντευε ἀπὸ κάτω τὴν ῥόδινη σάρκα τῆς νὰ σπαρταράει...

Αὐτὴ εἶδε τὰ μάτια του ποῦ κοίταζαν γυαλίζοντας παράξενα, μὰ δὲν ἔκανε τὴν παραμικρὴ κίνηση.

— Λοιπὸν... τί νέα; — εἶπε, κουνώντας τώρα τὸ ἕνα τῆς πόδι.

Δὲν τῆς ἀπάντησε ἀμέσως. Πιὸ ὕστερα εἶπε:

— Τίποτα... τὰ ἴδια!..

Ἡ μικρὴ τὸν κοίταξε καλὰ στὸ πρόσωπο, ἐνῶ τὰ στηθια τῆς ταράζονταν κάτω ἀπ' τὸ λεπτὸ φόρεμά τῆς.

...Γιὰ κάμποσην ὥρα ἔγεινε ἡσυχία. Κανεὶς δὲ μιλοῦσε μονάχα ἀπ' τὸ μέρος τοῦ μπαλκονιοῦ ἀκούστηκε τὸ τραγοῦδι κάποιου πουλιοῦ — ἕνα τραγοῦδι γλυκὸ, γεμάτο πόθο.

Ἡ Τερέζα ἔνοιωσε μιὰν ἔξαψη, ἐνῶ τὰ χεῖλια τῆς — δυὸ πέταλα κόκκινου ῥόδου — παίξανε δυὸ-τρεις φορὲς νευρικὰ...

Ὑστερα σηκώθηκεν ἀπότομα καὶ τὴν χάσανε γιὰ κάμποσην ὥρα...

...Ἡ Λίζα μίλησε γιὰ πρώτη φορά:

— Δὲ μοῦ φερεις τὰ βιβλία ποῦ μοῦ εἶπες...

Κάτι θέλησε νὰ πεῖ γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ, μὰ δὲ μπόρεσε νὰ πεῖ, παρὰ:

— Ναί... Ἔχεις δίκιο!..

Ὑστερα διόρθωσε:

— Θὰ στὰ φέρω τώρα... καμμιά μέρα...

Ἡ δουλίσσα μὲ τὴν ἄσπρη ποδιά, μπῆκε ἄξαφνα καὶ ῥώτησε:

— Μὲ φωνάζατε;

Ἡ Λίζα κούνησε ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι κ' ἡ δουλίσσα ἔφυγε, κοιτάζοντάς τον καλὰ στὰ μάτια. Ἐνοιωσε τὴν καρδιά του νὰ χτυπάει γρήγορα καὶ δυνατὰ. Κοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή τὴν Λίζα κ' ὕστερα μαζεῦτηκε, ὅσο μπορούσε, στὴν καρδέκλα του, σὰ νὰ φοβόταν μὴν ἀκούσει αὐτὴ τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς του...

Τὸ τραγοῦδι τοῦ πουλιοῦ, ἀκούστηκε πάλι ἀπ' τὸ μέρος

τοῦ μπαλκονιοῦ, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴ μπαλκονόπορτα ἔμπαινε μιὰ βαρεῖα ἀνοιξιὰτικὴ μυρουδιά...

Ἀρχίζε νὰ σουρουπώνει ὅταν σηκώθηκε νὰ φύγει. Ἡ δουλίσσα θὰ ἔλειπε τώρα, γιὰ τὸν δὲν κατέβηκεν, ὅπως ἄλλοτε, νὰ τοῦ ἀνοίξει τὴν πόρτα καὶ νὰ τοῦ χαμογελάσει λέγοντάς του «καληνύχτα», μὲ τὴν παράξενα γλυκεῖα φωνή τῆς, ποῦ ἔμοιαζε μὲ κάποιον σκοπὸ γνωστοῦ του τραγοῦδιοῦ...

Βγαίνοντας στὸ δρόμο, ἔνοιωσε νὰ ξελαφρύνεται ἀπὸ κάτι πολὺ βαρὺ, ποῦ τοῦχε καθήσει τόσην ὥρα στὸ στηθος. Προχώρησε ὡς τὴ γωνιά καὶ, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, γύρισε καὶ κοίταξε πίσω: Στὸ μπαλκόνι εἶχε βγεῖ ἡ Τερέζα καὶ καθὼς τὴν κοίταξε, τοῦ κούνησε τὸ κεφάλι τῆς, ἐνῶ νόμιζε πῶς ἔδλεπε τὰ μάγουλά τῆς νὰ κοκκινίζουν καὶ τὰ χεῖλια τῆς — δυὸ πέταλα κόκκινου ῥόδου — νὰ παίξουν νευρικὰ κ' ὕστερα νὰ τεντώνονται, σὰ νᾶθελαν νὰ φιλήσουν... Μέσα του ἔνοιωσε κάτι, σὰ νὰ κόπηκε μιὰ κλωστή. Ὑστερα ἕνας πόθος τὸν πλημμύρισε, ἕνας πόθος ποῦ εἶχε καρὸ νὰ τὸν κυριέψει.

Ἐστριψε τὴ γωνιά κ' ἄρχισε νὰ περπατᾷ γρήγορα, κοιτάζοντας, γιὰ πρώτη φορὰ ἀπέψε, παράξενα ὄλες τίς γυναῖκες, τὰ κορίτσια ποῦ συναντοῦσε. Καὶ κοίταξε τὸ σῶμα τους, τὸ πρόσωπό τους καὶ πιὸ πολὺ τὰ στηθια τους, ποῦ τρεμουλιαζαν ρυθμικά... Τὰ δέντρα τοῦ δρόμου μύριζαν δυνατὰ, τὰ περισσότερα μιὰν ἀλλόκοτη βαρεῖα μυρουδιά, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ τὴν πρόσεχεν ἀπόψε. Τὰ μάγουλά του ἦταν φλογισμένα κ' ἔνοιωθε τὰ βλέφαρά του βαρεῖα, σὰ νᾶθελαν νὰ τοῦ κλείσουν τὰ μάτια γιὰ πάντα, ἔτσι, ποῦ νὰ μὴ βλέπει τίποτα, τίποτα πιά...

Μπροστὰ σὲ μιὰ βιτρίνα, εἶδε μιὰ νέα ποῦ στέκονταν καὶ κάτι κοίταξε. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει, πλησίασε καὶ στάθηκε δίπλα τῆς, ἐνῶ τὰ μάτια του φλογισμένα κοιτοῦσαν ἐπίμονα τὰ χεῖλια τῆς, κ' ὕστερα τὸ ὄριμο στηθος τῆς, ποῦ πετάγονταν μπροστὰ, σὰ νὰ τὸν καλοῦσε... Τὸ κορίτσι γύρισε καὶ τοῦρριξε μιὰ ματιὰ ἀδιάφορη. Τὰ βλέμματά τους συναντήθηκαν. Αὐτὸς νόμιζε πῶς κάτι τοῦ εἶπε τὸ βλέμμα τῆς, κ' ὅταν αὐτὴ ἔφυγε, τὴν πῆρε ἀπὸ πίσω...

Πήγαινε λίγα βήματα πιὸ πίσω καὶ χτυποῦσε τὰ πόδια του δυνατὰ στὶς πλάκες τοῦ πεζοδρομιοῦ. Κᾶνα-δυὸ φορὲς ἔβηξε. Τὸ κορίτσι σὲ μιὰ γωνιά γύρισε καὶ τὸν κοίταξε...

... Τώρα εἶχε μείνει πολὺ πίσω καὶ, καθὼς ἔκανε νὰ τρέξει, ἔνοιωσε τὰ πόδια του νὰ μπερδεύονται σὲ κάτι, ποῦ τοῦκοβε τὸ δρόμο. Τοῦ ἦρθε νὰ βλαστημήσει, ἔφερε τὸ χέρι του στὸ καπέλλο προσφέροντάς «συγγνώμη», μὰ τότε μόνο εἶδε: Μπροστὰ του ἦταν ἐκεῖνος ὁ σακάτης, ποῦ σέρνονταν σὰν ἕνα σκουλήκι στὶς πλάκες τοῦ δρόμου, καὶ τὸν κοίταξε μὲ τὰ ξασπρισμένα μάτια του, μ' ἕνα βλέμμα γεμάτο μῖσος, ἐνῶ ἡ κλαψιέρικη φωνή του ἀντήχησε: «Κάντε μιὰ μικρὴ βοήθεια καὶ σὲ μένα τὸ σακάτη...» — Ἐνοιωσε τὸ κεφάλι του νὰ βουίζει. Στάθηκε ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ τὸν κοίταξε, ἐνῶ αὐτὸς ἔκανε κάποιους μορφασμοὺς μὲ τὸ κατακίτρινο πρόσωπό του. «Ἔτσι... ἔτσι θὰ γίνω κ' ἐγώ...» σκέφτηκε. Καὶ τὰ χεῖλια του βάλθηκαν νὰ τρέμουν, ἐνῶ στὰ μάγουλά του ἔνοιωσε τὸ θερμὸ κύλισμα δυὸ ὀκρύμων...

Στέκονταν ἀκόμα καὶ τὸν κοίταξε τρέμοντας, ἐνῶ στὸ στηθος του ἔνοιωθε πάλι τὸ ἴδιο βάρος, ὅπως πρὶν. Ὑστερα σκύβοντας ψιθύρισε:

— Πῶς... πῶς τῶπαθες;..

Ὁ σακάτης ἔπαιξε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ ξασπρισμένα μάτια του καὶ ψιθύρισε:

— Ὁ πατέρας μου... Οἱ γυναῖκες... Μιὰ ἀρρώστεια...

Ἀρχισε νὰ κλαίει, ἕνα κλάμμα γεμάτο παράπονο, ἐνῶ τὰ βουρκωμένα μάτια του, δείχνανε περισσότερο τώρα τὸ μῖσος ποῦ τὰ φώτιζε...

Δίπλα τους πέρασε βιαστικὸς ἕνας νέος, βαστώντας στὸ μπράτσο του ἕνα κορίτσι ποῦ γέλαγε, γέλαγε...

— Πῶς... πῶς τῶπαθες;..

— Ὁ πατέρας μου...

Σὰ νὰ τοῦ τρυποῦσαν μὲ βελόνες ὄλο του τὸ σῶμα. Ἐνοιωσε τὸ φῶς του νὰ θαμπώνει κ' ἔκλεισε τὰ μάτια, ἀναπνέοντας γρήγορα καὶ μὲ τετωμένο τὸ λαιμὸ, τὸν ἀέρα καὶ κείνη τὴ βαρεῖα μυρουδιά τῶν δέντρων...

Ὁ σακάτης ἄρχισε πάλι νὰ σέρνεται, ἐνῶ ἡ φωνή του ζητώντας βοήθεια, σὰν παράπονο ἀπὸ χιλιάδες ἀνθρώπινα στόματα, ἀντηχοῦσε στὴν ἡσυχία τοῦ δρόμου...

Μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, κρέμονταν ἕνα καντήλι ποῦ ἔρριχνε ἕνα θαμπὸ φῶς, κάνοντας τὰ πρόσωπα τῶν ἀγίων ἀπὸ μέσα, νὰ φαντάζον ὠχρὰ, σβυσμένα. Μονάχα τὰ μάτια μιᾶς Παναγίας λάμπανε περισσότερο... Ἐξέσχεπος ὡς τὴ μέση, στριφογύριζεν ἀπάνω στὸ κρεβάτι, μὴ μπορῶντας τόσην ὥρα νὰ κλείσει τὰ μάτια του. Τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τοῦ καντηλοῦ, ἔγραφε στὸν τοῖχο κάτι ἀλλόκοτα σχήματα, θαμπά. Γιὰ μιὰ στιγμή, νόμιζε πῶς εἶδε τὴν σιλουέττα τοῦ πατέρα του στὸν τοῖχο, μιὰ μαύρη σκιά ποῦ κουνιόταν, σὰ νὰ χαιρετοῦσε... Τρομαγμένος ἔφερε τὸ χέρι στὸ μέτωπό του. — Ὑστερα μιὰ ἄλλη σκιά, ἡ σκιά μιᾶς γυναίκας, φάνηκε δίπλα, σὰ νὰ κρέμονταν ἀπ' τὸ μπράτσο τῆς ἄλλης. Σὲ μιὰ στιγμή, στὸ ἀπάνω μέρος — ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε νὰ εἶχαν τὰ πρόσωπά τους — εἶδε τίς δυὸ σκιὲς νὰ σμίγουν, νὰ γίνονται ἕνα.. Μιὰ ἀνατριχίλα πέρασε σ' ὄλο του τὸ σῶμα καὶ τρέμοντας, βουτηγμένος στὸν ἰδρώτα, γύρισε ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, κάνοντας τὸ κορμί του ἕνα κουδῖρι. Ἐκλείσε τὰ μάτια του γιὰ νὰ μὴ βλέπει τίποτα... Κάτι σὰν ἀστραπὲς φώτιζαν τώρα τὴ σκοτεινὰ τῶν ματιῶν του. Ὑστερα, ἔτσι, μὲ κλεισμένα τὰ μάτια, εἶδε κάποιον — ἐκεῖνον τὸν ἴδιο! — ποῦ σέρνονταν μὲ τὰ τέσσερα χᾶμω, σὰν ἕνα σκουλήκι, σκουπίζοντας τὴ σκόνη τοῦ δρόμου.. Ἡ καρδιά του χτύπαγε δυνατὰ καὶ τὴν ἀνάσα του τὴν ἔνοιωθε, ποῦ ἔβγαине καινὴ ἀπάνω στὸ μαξιλάρι.

— Πατέρα... ἄ:ιμε! — ψιθύρισε.

Οἱ γροθιές του σφίχτηκαν καὶ κατέβηκαν δυνατὰ πάνω στὸ στῶμα, ἐνῶ τὸ κορμί του σπαρταροῦσε, σὰν κάτω ἀπ' τὸ μαχαίρι κάποιου ἄδρατου φονιά. Γύρισε καὶ κοίταξε πρὸς τὸ εἰκονοστάσι:

— Παναγία μου... — εἶπε παρακλητικὰ.

Ἐφερε τὸ χέρι του στὸ δεξιὸν του μάτι κ' ἄρχισε νὰ ψάχνει, νὰ ψήχνει.. Κάπου εἶχε διαβάσει, πῶς χύνονται τὰ μάτια, τρελλαίνονται, ἀπὸ τέτοια ἀρρώστεια πολλὲς φορὲς, κ' ἄλλα, κ' ἄλλα... Κάποιος εἶχε σαπίσει ὀλόκληρος καὶ βρώμαγε σὰν ἕνα σκυλί φόβισ... Τὸ κεφάλι του ἔκαιγε. Γύρισε πάλι πρὸς τὸ εἰκονοστάσι καὶ ψιθύρισε:

— Παναγία μου... Παναγία μου...

Τὸ καντήλι τσιτσίρησε κάνα-δυὸ φορές κ' ὕστερα φώτισε δυνατὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἀγίων, ποὺ μένανε ἀκίνητοι καὶ τὸν κοίταζαν, τὸν κοίταζαν... Στὰ χεῖλια τῆς Παναγίας, τοῦ φάνηκε πῶς εἶδε κάποιον χαμόγελο : «Μὲ κοροϊδεύει... μὲ κοροϊδεύει...» σκέφτηκε.—Μὲ μιᾶς πετάχτηκε ἀπάνω καὶ πλησίασε μιὰ καρτέκλα. Ἀνέδηκε ἀπάνω καὶ σὰ λυσσασμένος, κατέβασε τὴ σφιγμένη γροθιά του στὸ τζάμι τοῦ εἰκονοστασιοῦ, ποὺ κυλίστηκε χάμω σὲ χίλια κομμάτια, ἐνῶ οἱ εἰκόνες ἄρχισαν νὰ πέφτουν ἢ μιὰ πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη. Τὸ καντήλι τσιτσίρησε πάλι κάνα-δυὸ φορές κ' ὕστερα, ἀφήνοντας μιὰ βαρειά μυρουδιά λαδιοῦ, ἔσθυσε, σὰ νὰ εἶχε τελειώσει πῶς ὁ προορισμὸς του... Ψάχνοντας ἔφτασε στὸ κρεβάτι. Ἀπ' ἔξω ἀκούστηκεν ἢ φωνὴ κάποιου ποὺ τραγουδοῦσε. Τὰ λόγια τοῦ τραγουδιοῦ, τοῦ φάνηκε πῶς ἔλεγαν :

«Δόστε μιὰ βοήθεια καὶ σὲ μένα τὸ σακάτη...»

Κι' ἀκουσε τὸ σούρισμα τοῦ κορμιεῦ του στὶς πλάκες τοῦ δρόμου...

GABRIELE D'ANNUNZIO

Η ΔΟΞΑ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

(Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο)

ΦΑΟΥΡΟ.—Ὅχι ἐμένα μονάχα. Τὴν εἶδες ἐσύ, Λεόνι, ἔταν ξεπρόβελνε ἀπ' τὸ βήμα; Ἐνα τρομερὸ καὶ γυαλιστερό ἔπλο, ποὺ δὲν ζητάει παρὰ ἰὰ τὸ χειριστεῖ ἓνα χέρι δυνατό. Οἱ δυὸ μικρὲς μεταλλικὲς φτερουγες, ποὺ φοροῦσε στὸ καπέλλο δὲν σοῦ θύμιζαν ἓνα τσεκούρι μὲ δύο κόψεις;

ΛΕΟΝΙ.—Βέβαια, σ' αὐτὸν ποὺ τὴν κυττάζει ἔρχεται ἀμέσως ἢ ἐντύπωση ἰπὸ μιὰ δύναμη, ποὺ πρέπει νὰ χτυπήσει ἓναν στόχο. Τὴν εἶδα δυὸ—τρεις φορές νὰ σηκωθεῖ ξαφνικά. Φαίνεται γερὴ σὰν ἀσπίδα.

ΦΑΟΥΡΟ.—Εἶνε τυλιγμένη στὸ φόρεμά της σὰν μέσα σὲ θήκη. Φαίνεται καμωμένη γιὰ τὸν πόλεμο, μὲ τὰ πλούσια μαλλιά της, μὲ τὸ στόμα, ποὺ προκαλεῖ δίχως ν' ἀνοίξει, μὲ τὴν ἀπελπισμένη σκληρὴ της μορφή. Ἄν ἢ τόλμη ἔχει ἓνα πρόσωπο, εἶνε τὸ δικό της.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Ἡ Αὐτοκρατορίσσα τῆς Τραπεζοῦντος!

ΦΑΟΥΡΟ.—Ἀπόγονη, φίλε μου, τοῦ Δαβὶδ Κομνηνοῦ, τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος, ποὺ σκοτώθηκε κατὰ διαταγὴ τοῦ Μωάμεθ Β'. Ἀναγνωρισμένη ἀπόγονη τοῦ Δημητρίου Κομνηνοῦ—τοῦ προπάπου της—μὲ περγαμηνὲς τοῦ Λουδοβίκου XVI, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἢ Γαλλία πῆρε τὴν Κορσική, κ' ἔδηνμεύτηκε ἢ χώρα ποὺ εἶχαν παραχωρήσει οἱ Γενοβέζοι σ' ἓνα Κομνηνὸ δίχως βασιλείο καὶ σ' ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἐξορίστους Ἑλληνας...

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Εἶσαι καλὰ πληροφορημένος, βλέπω!

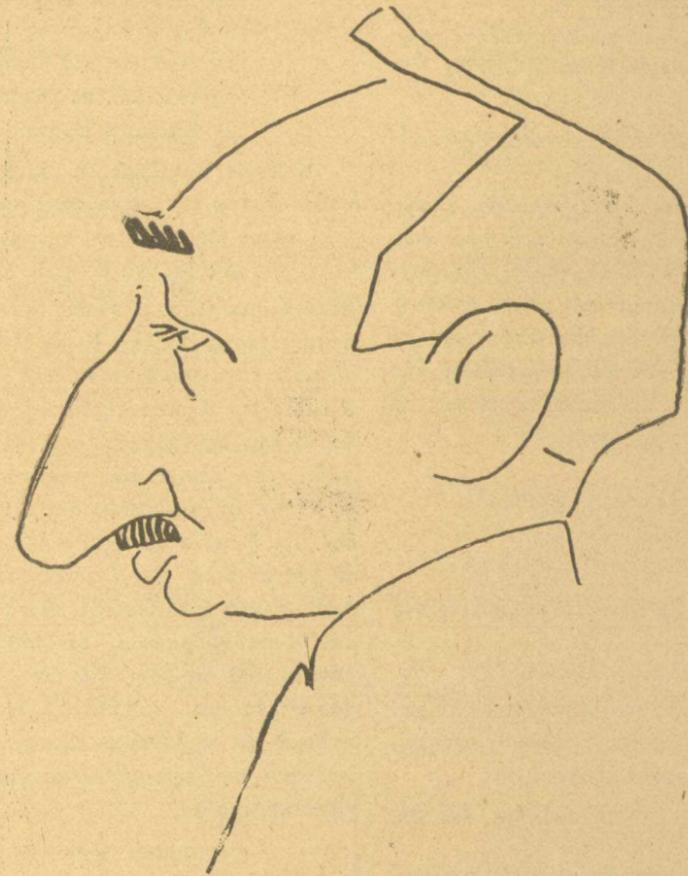
ΦΑΟΥΡΟ.—Ποῦ καλὰ. Στὴν ἀργία ποὺ θὰ μ' ἀναγκάσει ἢ λατινικὴ Ἀναγέννηση, μετὰ τὴ μεγάλη καταγίδα, ἂν θάχω ἀκόμα γερὸ τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι σταθερό, θὰ γράψω ἓνα ὠραῖο βιβλίον : «Ἡ τελευταία Κομνηνή».

ΛΕΟΝΙ.—Τὸ Βυζάντιο καὶ ἢ Ρώμη!

Ἐπὶ ἔπειτα ἔγεινε ἡσυχία.—Μισόκλεισε τὰ μάτια του καὶ σὰ νὰ δνειρεύονταν, εἶδε τὴν Τερέζα ὀλόρθη μπροστά του νὰ λείει κάτι... Δὲ μπορούσε ν' ἀκούσει, παρὰ μόνο τὰ χεῖλια της ἔβλεπε ποὺ κουνιόνταν, σὰ νὰ θέλαν νὰ φιλήσουν... Ἄνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του καὶ κοίταξε καλὰ. Ἡ Τερέζα εἶχε χαθεῖ τώρα, καὶ μόνο στὸ μέρος ποὺ στέκονταν αὐτὴ πρὶν, εἶδε δυὸ-τρία παιδιὰ σιχαμένα, ποὺ φώναζαν : «Μπαμπᾶ... Μπαμπᾶ !...»—Τὸ ἓνα, τὸ πιὸ μεγάλο, δὲν εἶχε καθόλου μάτια, παρὰ κάτι ἀδειανὲς κόκκινες γοῦδες κ' ἦτανε πράσινο τὸ μούτρο του. Τοῦ ἄλλουνοῦ τὰ πόδια ἦταν στραβά, τὰ δυὸ λυγισμένες βέργες, καὶ εἰ μπορούσε διόλου νὰ περπατήσει, παρὰ σέρνονταν, σέρνονταν χάμω... Κι' ἔλο φωνάζανε : «Μπαμπᾶ... Μπαμπᾶ !...»

Τινάχτηκε δυὸ-τρεις φορές, ξεφώνησε σὰν τρελλὸς κ' ὕστερα βάλθηκε νὰ κλαίει ἓνα πικρὸ κλάμμα, ἐνῶ ἢ φωνή του, σὰν παράπονο ἀπὸ χιλιάδες ἀνθρώπινα στόματα, χύνονταν κ' ἔσθυσε μεσ' στὸ σκοτάδι — — —

ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

(Σκίτσο τοῦ κ. Μίμη Παπαδημητρίου)

ΦΑΟΥΡΟ.—Γιὰ σκεφτῆτε πῶς ἢ περιπέτεια εἶνε ἀκόμα στὴν ἀρχὴ της! Ποιὰ θὰ μπορούσε νὰ ταν ἢ τὴν τύχη μιᾶς ὑπάρξεως, ποὺ εἶνε πλασμένη μ' ἓναν τέτοιο τρόπο, ποὺ ἔλες οἱ ἐπιθυμίες τὴν σπρώχνουν πρὸς τὸ μεγαλεῖτερο λάφυρο; Γιὰ σκεφτῆτε! Σὲ λιγὰκι ἔλοι οἱ νόμοι θάχουν γκρεμιστεῖ μπροστὰ στὴν τόλμη της. Ἄν κατωρθώσει νὰ μὴ τὴν σύρουν στοὺς δρόμους ἢ νὰ τὴν καρφώσουν στὴν ἄκρη μιᾶς λόγχης, ποὺ θὰ τὴν φέρει ἢ μοῖρα της;

(Οἱ τρεῖς νέοι μένουν γιὰ λίγο σκεφτικοί. Ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου σηκώνει τὰ χαρτιά, ταράζει τὶς φλόγες τοῦ κηροστάτη ποὺ βρίσκεται πάνου στὸ φωτωμένο τραπέζακι. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀκούγεται ἢ ὠκεάνεια φωνὴ τοῦ ὄχλου, ποὺ ἀπομακρύνεται).

ΛΕΟΝΙ.—Ἐκεῖνη ἄρχισε νὰ νοιώθει τὴ μυρουδιά τοῦ ψωφημοῦ στὸ γέρο.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Ἐχει τὰ μάτια καρφωμένα στὸ Ρουζέρο Φλάμμα—ἐσὺ τὸ εἶπες, Φάουρο

ΦΑΟΥΡΟ.—Καὶ πῶς καρφωμένα!

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Νομίζεις...

ΦΑΟΥΡΟ.—Τὸ ἀπίστευτο.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Νομίζεις πῶς ἔχει θαμπώσει τὸ Φλάμμα;

ΛΕΟΝΙ.—Τὸν ἀγνὸν ἄνθρωπο!

ΦΑΟΥΡΟ.—Κάτι περισσότερο, τὸν ἔχει καταχτήσει.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Ἀρχίσεις νὰ φαντάζεσαι τὴν ἱστορία τοῦ βιβλίου σου...

ΦΑΟΥΡΟ.—Δὲν φαντάζομαι. Μαντεύω. Ἡ ψυχὴ του εἶνε τόσο γεμάτη, ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ κάθε μεριά. Καὶ ὡς τὰ σήμερα ἢ ζωὴ του ἦταν σκληρὴ καὶ μοναχικὴ.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Ὁ Θεὸς ἄς τὸν φυλάει ἀπ' τὸν κίνδυνο!

ΦΑΟΥΡΟ.—Γιατί; Μήπως δὲν πρέπει νὰ κινδυνέψει γιὰ νὰ πεῖ πῶς εἶνε ἀκίνητος;

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Πρέπει νὰ μένει πάντα ἄμωτος, μὲ τὰ σχέδιά του.

ΦΑΟΥΡΟ.—Τι ξαίρεις ἐσύ; Ἐμεῖς τί ξαίρουμε; Ἄρκει νὰ διατηρήσει τὴ ζωὴ του! Σήμερα, ἐνῶ αὐτὸς μιλοῦσε, κ' ἢ Αὐτοκρατορίσσα, ἀπ' τὴ θέση της, εἶχε καρφώσει τὰ μάτια ἀπάνω του, γίνηκε ξάφνου στὰ μεγάλα ἀνθρωποκόματα μιὰ μικρὴ σιγή: μιὰ ἀπ' τὶς σκοτεινὲς αὐτὲς σιωπές, ποὺ κάνει ἢ Μοῖρα κλείνοντας ἢ ἀνοίγοντας τὰ χεῖριά της. Ποῖος ξαίρει! Ποῖος ξαίρει!

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.—Ὁ Θεὸς ἄς τὸν φυλάει ἀπ' τὸν κίνδυνο, λέω ἐγώ.

ΦΑΟΥΡΟ.—Ἐγὼ ἔμω λέω: ἢ ζωὴ ἄς τοῦ στείλει τὸν μεγαλεῖτερο κίνδυνο!

ΛΕΟΝΙ.—Νὰ ὁ Φλάμμα!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Μπαλίν: ὁ Ρ. οὐζέρο Φλόρμα. Τὸν ἀκολουθοῦν ὁ Δανιὴλ Σ. τινός, ὁ Μάρκος Ἀγγεῖνης, ὁ Σιβεροτιανός Μαρτέλλο καὶ ὁ Κλαύδιος Μεσσαλάς.

ΦΛΑΜΜΑ.—Τὸν μεγαλείτερο κίνδυνο, Φάουρο; Τί ἐλέγατε;

(Ἡ φωνή του εἶνε ἀρκετὰ σκληρή. Στὸ χλωμό του πρόσωπο τὰ μάτια του ἔχουν μιὰ πυρετώδη λάμψη. Ἕνας ἐσωτερικὸς ἀναβρασμὸς ἐκδηλώνεται στὸ νευρικὸ βηματισμὸ του, στὴν ἀνάγκη, πού αἰσθάνεται γιὰ νὰ κινηθεῖ. Φαίνεται, πὼς ζητάει ἕνα διάστημα μπροστὰ του, μεγαλείτερο ἀπὸ τὸν χώρο, πού κλείνουν οἱ τέσσαρες τοῖχοι, σὰ νάταν φυλακισμένος).

ΦΑΟΥΡΟ.—Ἐκανα μιὰν εὐχή.

ΦΛΑΜΜΑ.—Γιὰ ποιόν;

ΦΑΟΥΡΟ.—Γιὰ σὰς.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ποῖον εὐχή;

ΦΑΟΥΡΟ.—Ἡ δύναμή σας νὰ δοκιμάζεται πάντα ἀπ' τοὺς μεγαλείτερους κινδύνους.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἀμήν.

(Περπατᾷ ἀπάνω-κάτω στὸ δωμάτιο, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό. Οἱ ἄλλοι μένουν ὄρθοι, σιωπηλοί. Ἐάνου, σταματᾷ μπροστὰ τους).

*Ἐχετε ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα; στὴν ἀλήθεια καὶ στὴ δύναμη τῆς ἰδέας μου;

ΑΓΡΑΤΗΣ.—Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει. Ἡ πίστη μας εἶνε ἀκλόνητη.

(Οἱ ἄλλοι συγκατανεύουν σ' αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν, ἐνῶ ὁ Φλάμμα προσηλώνει στὸν καθένα τὴν ξαναμμένη ματιά του).

ΦΛΑΜΜΑ.—Ποῖον, ὁ μεγάλος κίνδυνος εἶνε πολὺ σιμά, Φάουρο. Στέκεται ἀντιμέτωπός του. Διώχνω κάθε ἀμφισβησία. Αὐτὴ ἡ νύχτα εἶνε μιὰ παραμονή. Αὐριο ἡ δικταγὴ μου θάχει δοθεῖ καὶ διαλαληθεῖ παντοῦ. Σήμερα ἀκούσατε τὰ λόγια τοῦ Δικτάτορα. Δὲν θὰ παραδοθῶμε στὰ σιδερένια χέρια του, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσουμε νὰ τοῦ τὰ κόψουμε μ' ἕνα χτύπημα.

ΜΑΡΤΕΛΛΟ.—Καθένας ἀπὸ μᾶς εἶν' ἕτοιμος.

ΦΛΑΜΜΑ.—Γιὰ τὴν τελειωτικὴν ἐνέργεια; γιὰ τὸν ἀνοιχτὸ πῦλο;

ΜΑΡΤΕΛΛΟ.—Γιὰ ὄλα, μαζὺ σας, τώρα καὶ πάντα.

ΦΛΑΜΜΑ.—Γιὰ τὴν ζωὴ, καταλαβαίνετε; γιὰ τὴν ὑπαρξή μας! Ἡ ἀνάγκη τῆς βίας μᾶς σφίγγει, μᾶς σπρώχνει. Κανένα ἔργο ζωῆς δὲ μπορεῖ νὰ συντελεστεῖ εἰς ἕνα νὰ χυθεῖ αἷμα στὸν ὄχλο. Οὐτε θὰ μπορέσουμε ἐμεῖς νὰ σταματήσουμε τὴν ὁρμή μας. Ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν μεγαλώσουμε: νὰ τὴν κάνουμε σύντημη, ὁμαδική, νικηφόρα: νὰ τὴν δυναμώσουμε σ' αὐτὴ τὴν δοκιμασίᾳ γιὰ μιὰ μεγαλείτερη, πού δὲν εἶνε μακριά. Καταλαβαίνετε; Ἡ ὥρα ἔφτασε, ἀκόμα καὶ γι' αὐτόν, πού ἀρνεῖται: γιὰ τὸν ἐτοιμοθάνατο πού δὲν θέλει νὰ πεθάνει.

(Στὴ φωνή καὶ τίς κινήσεις του πάλλεται μιὰ συγκρατημένη μανία. Κινεῖται μέσα στὸ δωμάτιο, στὴν παύση, ἔπειτα σταματᾷ ξανά. Τὰ λόγια

πού βγαίνουν ἀπ' τὰ χεῖλη του φαίνονται σὰν συνέχεια ἀπ' αὐτὰ, πού λέει στὸν ἑαυτὸ του, πού φλογερὰ καὶ πού περήφανα. Ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους φαντάζεται ἕναν ἀόρατο γίγαντα: τὸν Καίσαρα Βροντή).

Κ' ἐμεῖς ἀγγίξαμε τὴ γῆ, ἐρωτήσαμε τὴ γῆ. Ἐπλωθήκαμε ἀπάνω της, ἀκούσαμε τὸ μουρμούρισμα τῶν πηγῶν της, κάτου ἀπ' τὴ θερμὴ της, μέσα στὰ βόθρη της... Κι αὐτὴ θέλει νὰ σαλέψει, νὰ κινηθεῖ, νὰ τρανταχτεῖ, νὰ δουλευτεῖ. Εἶνε ἀκόμα τόσο πλούσια, ἱκανὴ νὰ θρέψει τὸ σπέρμα τῆς μεγαλείτερης ἐλπίδας. Κι ἂν δὲν τῆς φέρναμε παρὰ αὐτὸ δὲν θάταν ἕνα γόνιμο ἔργο τὸ δικό μας; Ἡ γῆ μας ἐλπίζει. Δὲν βλέπετε τὴν ἀγωνία τῆς θείας ἐλπίδας στὶς καρδιές αὐτοῦ τοῦ ὄχλου πού βροχάζει ἐκεῖ κάτου σὰν περιπλανημένο κοπάδι; Ἄν δὲν εἶχαμε ἀναστήσει παρ' αὐτὴ τὴν ἀγωνία σ' αὐτὴν, θάχαμε δώσει ἕνα δείγμα ζωῆς. Δὲν εἶνε ἡ πείνα, δὲν εἶνε ἡ πείνα μονάχα, πού οὐρλιάζει παντοῦ καὶ ἀπλώνει τὰ χέρια; ἀλλὰ εἶνε ἡ ἐπανάστασις κατὰ τῆς ἀνυπόφορης ἀπάτης, πού ἔχει κυριέψει ὄλα τὰ ὄργανα τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ τὰ παραμορφώνει, τὰ δηλητηριάζει, τ' ἀπειλεῖ μὲ τὸν θάνατο. Γιὰ τὴν ζωὴ, γιὰ τὴν ὑπαρξή μας, πρέπει νὰ τὴν καταστρέψουμε. «Ἀπόδειξέ μου λοιπὸν πῶς ἔχεις τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δύναμη» εἶπε σήμερα ἕνας ἄνθρωπος. «Ἀπόδειξέ μου πῶς εἶνε μιὰ δύναμη καινούργια κ' ἕνα καινούργιο δικαίωμα».

(Ὁ θυμὸς, πού ἐκδηλώνεται, κάνει πὺρ σκληρὴ τὴ φωνή του. Κάνει μερικὰ βήματα, ξαναγυρίζει καὶ σταματᾷ. Μιὰ ἀντρίκια συγκίνητη ἀνυψώνει τώρα τὰ λόγια του).

Ὁλόκληρα χρόνια ἔζησα μόνος, στὸ γυμνὸ μου τὸ σπῆτι, μόνος μὲ μιὰ κυρίαρχη σκέψη, μόνος μὲ μιὰν ἀνέκφραστη ἀλήθεια. Ἐκανα τροφή κ' ἐφαγα στὴ μοναξιά καὶ στὴ σιγὴ ὄλους τοὺς καινοὺς τῆς περηφάνειας μου, ὡς πού τοὺς αἰσθάνθηκα μέσα μου νὰ μεταβάλλωνται σὲ ζωντανὴ καὶ ἀσβυστη φλόγα, σὲ ἀνεμοστρόβιλο ἀπὸ πάθος. Τότε ρίχτηκα στὴ μέση τοῦ πλήθους. Τὸ πνεῦμα μου ἀπὸ τότε δὲν ἐγνώρισε ἀνάπαυση. Δὲν ἐπόθησα πιά τίς ἐφήμερες νίκες, ἀλλὰ τὸν τελειωμὸ τοῦ ἔργου μου. Κάποιος ἀπὸ σὰς μ' ἔχει συντροφέψει ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ καὶ εἶνε μάρτυρας. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, πού γεννήθηκε μέσα μου ἀπ' τὴ συνάφεια πού εἶχα μὲ τὴ γῆ, ὅπου καὶ ἂν διαδοθεῖ μπαίνει στὸ βάθος, σκοτίζει, ταράζει, ἀνυψώνει. Τὸ μεγαλεῖο τῆς βρῖσκειται στὴν καταγωγὴ τῆς: ἡ ἀπόδειξη τῆς ἀντοχῆς τῆς εἶνε στὸ πλάταιμα τοῦ δρόμου τῆς. Τώρα, στοὺς αἰῶνες, δὲν ξεχύνεται ἀπὸ κάθε νέαν ἀλήθεια τὸ δικαίωμα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη θυσία πού εἶνε ἀναγκαῖα γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ; Ἡ ἴδια ἡ πίστη μου μοῦ δίνει τὸ τρομερὸ αὐτὸ δικαίωμα. Σεῖς, εἰσαστε μάρτυρες. Γιὰ τὴν ὑπαρξή μας!

(Κάνει μιὰ χειρονομία πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, σὰν γιὰ νὰ μαζέψει τίς θελήσεις τους σὲ μιὰ).

Ὁλα λοιπὸν εἶνε ἀποφασισμένα. Ὁ καθένας εἶν' ἕτοιμος.

(Συνέχεια σταῖλο φύλλο)

(Μετάφραση)

ΜΙΧ. Σ. Χ. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

ΩΔΗ

(Βιβλ. Ι. Ψδ. 22)

Ὅποιος ἀγνὸ καὶ ἀμόλευτο ἔχει βίον,
Δὲ χρειάζεται μαυρούσια, Φύσκε, ἀκόντια
Ἡ μὲ βέλη φαρμακερὰ γεμάτη
Νᾶχη φρέτρα,

Εἶτε στῶν Σύρτιων τίς ζεστοὺς ἐκτάσεις,
Εἶτε στὸν Καύκασο κ' ἂν ταξιδεύη
Τὸν ἄξενο, ἢ σὲ χῶρες ὅπου λούζουν
Νερὰ τοῦ Ὑδάσπη.

Μιὰ μέρα, πού ἄσπλο; ἤμουν στῆς Σαβίνας
Τὸ δάσος, τὴ Λαλάγη τραγουδώντας,
Κι' ἀμέριμος πλανιέμουν, ἕνας λύκος
Ἐφυγε ὡς μ' εἶδε.

Τὸ τέρας ποῦτε ἡ Δρυϊνὴ δὲν τρέφει
Μὲς στοὺς ἀπέραντους τῆς τοῦς φηγῶνες
Κι' οὔτε γεννᾷ τοῦ Ἰόβα ἡ γῆ πού βγάξει
Τ' ἄγρια λιοντάρια.

Βάλε με στὶς πλέον ἄγονες πεδιάδες,
Πού δέντρα δὲν ἀνθίζουσι στὴν αὐρα
Τοῦ θέρους καὶ σὲ χῶρες, πού οἱ νεφέλες
Τοῦ Δία σκεπάζουν.

Φέρε με στὸ σιμώτερο ἄσμη τοῦ ἡλίου
Στὶς ἐρημιές: γὼ θ' ἀγαπῶ καὶ τότε
Τὴ γλυκομίλητη γλυκογελοῦσα
Λαλάγη πάντα

(Μετάφραση)

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

JOSUÉ CARDUCCI

ΣΤΟ ΣΤΑΘΜΟ
ΕΝΑ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ ΠΡΩΪ

Στὴν Ε. Α.

Ὁ τὰ φανάρια ἐκεῖνα πὼς ξετρέχονται
Ράθυμα πίσω ἀπὸ τὰ δέντρα, ἀνάμεσα
Στὰ κλώνια ἢ βροχὴ πού μουσκεύει,
Καὶ τὸ φῶς τους χασμοῦνται στὴ λάσπη!

Ἀψιά, γοερή, στριγγιὰ σφυρίζ' ἡ ἀτμάμαξα
Ἐκεῖ σιμά: ὁ οὐρανὸς μολυβοχρώματος
Κ' ἡ αὐγὴ τοῦ φθινοπώρου μοιάζει
Στὰ τρογύρω σὰ φάσμα τεράστιο.

Ποῦ καὶ γιὰ τί κινεῖν τὰ πλήθη ἀμίλητα,
Στὰ σκιθρωπὰ τ' ἀμάξια γιὰ τί βιάζονται;
Γιὰ ποιοὺς πόνοὺς ἀγνωστούς πάνε
Ἡ ἀγωνίες ἐλπίδας ἀπόμακρης;

Κ' ἐσὺ μὲ συλλογὴ, Λίδια, στοῦ εἰσπράχτορα
Τὴν ξερὴ κοπὴ δίνεις τὸ εἰσιτήριο,
Στὸ διώχτη καιρὸ τὰ ὠραῖα χρόνια,
Τὶς χαρὲς τίς γοργὲς καὶ τίς μνήμες.

Κουκουλωμένοι, μαῦροι πάνε κ' ἔρχονται
Ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μαῦρα τραῖνα εἰ φύλακες
Σὰν ἴσχοι: χλωμὸ ἔχουν φανάρι
Καὶ λουστοὺς σιδερένιους: τὰ φρένα

Τὰ σιδερένια ἀχούς ἀφίνεον πένθιμους
Μακριούς: καὶ μὲς' ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ τρίσθαθα
Μιὰ ἡλὴ πονεμένη ἀπὸ πλήξη
Ἀπαντᾷ, σπαραγμὸς ὅπου μοιάζει.

Κ' εἰ θυρίδες χτυπούμενες στὸ κλείσιμο
Μοιάζουν σὰν προσβολές: ἡ στερνὴ πρόσκλησις
Σημαίνει γοργὴ σὰν περγέλιο
Ἡ βροχὴ χοντρή πέφτει στὰ τζάμια.

Τὸ τέρας πιά, πού νοιώθει τὴ μετάλλινη
Ψυχὴ του, σείεται, λέχει, φυσᾷ, φλόγινα
Τὰ μάτια του ἀνοίγει: στὰ σκότη
Προκαλεῖ ἡ σφυριξιά του τὰ πλάτη.

Τὸ σκληρὸ τέρας πάει: στὸ ἀπαίσιο τραῖνο του
Φεροκοπώντας εἰ ἐρωτῆς μου πηγαίνουσι.
Ἄχ, ἡ ὄψη ἡ λευκή, τὸ ὠραῖο βέλο
Χαιρετώντας χαθῆκαν στὰ σκότη.

Ὁ ροδαλὸ χλωμὸ καὶ γλυκὸ πρόσωπο,
Ὁ λαμπερὰ γαλήνινα μάτια, ὡ ἄσπιλο,
Λευκὸ καὶ μὲ χάρη σκυμμένο
Στὰ πυκνὸσγουρα ἀνάμεσα, μέτωπο!

Στὸ ἀγέρι τὸ χλιαρὸ ἡ ζωὴ παλλότανε,
Παλλότανε τὸ θέρος σὰν μοῦ γέλασαν.
Καὶ ὁ ἥλιος ὁ νιός τοῦ Ἰουνίου
Νὰ φιλῆ φωτεινὸς ἐχαιρόταν

Τὶς καστανὲς τῆς κόμης τίς ἀνταύγειες
Στὶς ἀπαλὲς παρειές: σὰ φωτιστέφανο
Πιὸ ὠραῖα τὰ ὄνειρά μου ἀπ' τὸν ἥλιο
Τὴν ἐράσμια τὴν ὄψη ἐκυκλώναν.

Μέσ' στὴ βροχὴ, στὴν καταχνιὰ ἐπιστρέφοντας
Τώρα, μ' αὐτὲς ἐπιθυμοῦσα νᾶσιμα:
Σὰ νᾶχα μεθύσει τρεκλίζω,
Καὶ μὴν ἔγινα φάντασμα ψάουμα.

Ὁ, ποῖο πέσιμο φύλλων ἀκατάπαυτο,
Βουβὸ, ψυχρὸ, βαρὺ στὴν ψυχὴ αἰστάνομαι!
Πιστεύω πὼς μόνο, πὼς πάντα,
Πὼς στὸν κόσμον παντοῦ εἶμαι Νοέμβρης.

Γι' αὐτὸν τὸ νόημα πῶχασε τῆς Ὑπαρξῆς,
Ἡ συνεφιά, ἡ μαυρίλα αὐτὴ καλύτερα:
Ποθῶ, ναί, ποθῶ νὰ πλαγιαίσω
Σὲ μιὰ πλήξη πού ἀτέλειωτη νᾶναι.

(Μετάφραση)

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΜΕΡΙΚΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

(Συνέχεια και τέλος)

Τίποτε το δραματικώτερο αλλά και τίποτε το πνευματικώτερο από τον υπέροχον αυτόν θάνατο. Είναι βαθειά νύχτα της ανοξείως κάτω από λαμπρό φεγγαρίσιο φως. καμιάν αύρα δεν ταράζει τη σιωπή της έρημικής θάλασσας, που στα νερά της ή φτωχή Μαρία καθρεφτίζει την όψη της· στέκεται, συλλογίζεται, και πέρνοντας τα βάθη της για μιὰ ζωή καλλίτερη, μιὰ ζωή λιγώτερο δύστυχη, ρίχνεται, χαμογελώντας, στον όλεθρο. Ποτέ όδλη την παγκόσμια ποίηση ή Παραφροσύνη δεν παρουσιάστηκε με βαθύτερο, αλλά συγχρόνως κι' απαλώτερο τρόπο· ή τρυφερότης του Σολωμού απέναντι του τραγικού θύματος του έργου του, έφθασε στο ακρότατο σημείο της: ή τρέλλα της Μαρίας είναι τόσον άγνή, τόσον έξηλαστίρια, ώστε στο πνεύμα μας τὰ λόγια της, οι σκέψεις της, τὰ κινήματά της, προκαλούν μιάν ήρεμη απογότηυση, που μάς βιάζει όχι να την συγχωρήσουμε, αλλά να την αγιάσουμε. Μέσα σε μιάν πανθειστικήν απερίωση όλων των στοιχείων της Φύσεως, καθώς ταίριαζε σένα τόσο θείο πλάσμα, ρίχνεται στην άδυσσο και χάνεται:

Στην κορυφή της θάλασσας πατώντας
σκεκεί και δε συγχίξει τα νερά της
που στα βάθη της μέσα, δι' όσκιωτα όντος,
δεν έδειχναν το θεϊόν ανάστημά της·
διχως αύμα να πνέη, φεγγεβολώντος
ή αναλαμπή του φεγγαριού κοντά της
συχρότερε με ναχε έπιθυμήση
τα ποδάρια τὰ θεία να της φιλήση.

Και στο κύμα, που βλέπει ως τον καθοριφει
ξανακυντίζει, χαμογελάει και πέφτει (1),

Ο Σολωμός αναμφοδιητήτως στο Λάμπρο του έδειξε όλα του τὰ χαρίσματα και μάς τάδειξε κάπως όλοκληρωτικά· μάς υπέδειξε πως παρ' όλη την τραγικότητα του θέματος που μάς αναπτύσσει, δεν έχασε την τρυφερότητα με την όποιαν πάντοτε συνείθισε να περιβάλλει τους γυναικείους τύπους του· γιατί ή Μαρία παρ' όλη τή δύστυχία, που την καταβάλλει, παρ' όλη τή Μείρα, που την πλήττει, παρ' όλα τὰ κρίματα που τή βαραίνουν, διατηρεί και τάγνό, και το άλλο· διαβάζοντας μέσα στους στίχους τον πόνο της, νομίζουμε πως ή Μαρία είναι αυτή ή άθώοτης, που χωρίς να γνωρίζει βασανίζεται, που και οι κριματισμένη, στη συνείδησή μας εξαγνίζεται, ανυψώνεται, εξαεροδοται. Είναι το πλάσμα, που οσαδήποτε κι' αν έκανε, που οσαδήποτε κι' αν έγκλημάται, μένει πάντα το υπέροχον ΟΝ, που της τὰ συγχωρούμε όλα, που της τὰ συγχωρούμε γιατί πολύ αγάπησε και γιατί πολύ υπέφερε· ναί, στην ψυχή της βασιλεύει ή τρικυμία και κάποτε το πάθος· άλλ' ή τρικυμία αυτή δεν πηγάζει από την τύψη· στην ψυχή των εξαίρετικών φύσεων, αυτών των μυστικών άγίων, που αυτοθυσιάζονται μέσα στη σιωπή τους, χωρίς να φανερώνουν τον πόνο τους, δεν είναι δυνατόν, παρά να βασιλεύει ή ταπει-

νότης κι' ή συγχώρηση· γνωρίζουν πως τὰ κρίματά τους δεν είναι έγκλημάτα μπροστά στο θείο νόμο· ή ζωή της Μαρίας, ή δυστυχία της, ή μυστική της Τραγωδία, ό ήρεμος πόνος της, τὰ δάκρυά της, ό θάνατός της, είναι ίκανά να την αγιάσουν στην συνείδηση καθενός· ή τύψη δεν είναι δυνατόν ναχε: θέση μέσα σε μιὰ καρδιά, που μόνο της κρίμα είναι ή Καλωσύνη απέναντι των καταστροφών της, ή συχώρηση απέναντι των κακών.

Το ένιατο των γυναικείων τύπων του Σολωμού, είναι και από τὰ χαρακτηριστικώτερα της ποιήσεώς του στοιχεία· από την «Όρφανή» ως τὰ «Δύο άξέρια» κι' από τή «Μαρία» ως τή Μάρθα των «Ελεύθερων Πολιορκημένων», ή διάθεση του Σολωμού εξελίσσεται βέβαια, άλλ' εξελίσσεται όλο και στο καλλίτερο, ως που φθάνει την ήθικη τελειότητα. Γιατί αν ό Σολωμός έλο ανέβαινε προς το φως κάποιας ανώτερης τέχνης, δεν έπαυσε συγχρόνως και ανυψώνεται προς το φως μιὰς ζωής περισσότερο άγνης, περισσότερο ήθικης, καθ' όλα τελείας· στην ψυχή του δε μπορούσαν, παρά να ζουν οι τύποι εκείνοι, που τόσον αγάπησε στην φαντασία του και που προσπαθούσε στη τέχνη του να τους φυσήσει τη δική του την ήθικήν, την ευρεία ψυχικότητα. Δεν ήταν δυνατόν να νοήσει μιὰ τέχνη ΜΟΡΦΙΚΩΣ ανώτερη, αν συγχρόνως ή τέχνη αυτή δεν μπορούσε να μάς προσφέρει και μιάν άρτια ΗΘΙΚΩΣ ίκανοποίηση. «Το ήθικώς τέλειο» του Schiller, βρήκε στο πρόσωπο ενός πλαστικοπαθούς Έλληνας, όπως ήταν ό Σολωμός, τον ιδανικώτερο ίσως εκτελεστή: το ανυψώνει το πνεύμα με το τραγούδι του και να εξαγνίζει τις ψυχές με την τέχνη του, να τί και' έξοχην έπόθηεν ό μεγάλος αυτός σύγχρονος μέσα στο στείρο περιβάλλον της πατρίδος του· είχε γνωρίσει πως άπάνω απ' όλα σκοπός του τεχνίτη, δεν είναι να διαγείρει τὰ πάθη, αλλά να μορφώνει καλλίτερα το συναίσθημα του Καλού και την εκτίμηση του Όραίου, το ανυψώνει, το να τελειοποιεί (1). Στο επίγραμμα της «Φραγκίσκας Φρατζερ» ή έρωτική διάχυση του ποιητή νομίζει κανείς, πως απευθύνεται σέναν κόσμον άριότητας: έδω ή Γυναίκα δεν είναι πλάσμα επίγειο· άγγίζει την κορφή του θείου:

«Μικρός προσηήτης έρριξε σε κορασιό τὸ μίτια
και σε ως κρυφός κι υ λογισμός, χορὴ γιομάτους ελε:·
κάν για τὰ πόδια σου, και ή καν για την κεφαλή σου
κρίνονς ο λίθος έβγανε, χρυσό στεφάνι ο Ήλιος,
δώρο δεν έχουσε για σέ, και για τὸ μέσα πλοῦτης:·
“Ομορφος κόσμος, ήθικός, άγγελικά πλι σμένος.»

Μετά τη θεϊκή τούτην εικόνα θελήστε να νεβήτε μαζί μου στην ανώτατη κορυφή, στην όποιαν ό άνθρωπινος έρω-

(1) Με το «νόημα της τέχνης» δεν έσήμαινε τίποτε άλλο, παρά την ήθικη κατεύθυνση της τέχνης μέσα στη ζωή: ή τέχνη, και αυτόν, έχει ανώτερο σκοπό να εκτηρώσει μέσα στην κοινωνία διά της υποδείξεως τίπων ήθικης τελείας, διά της παρουσίσεως τύπων υπεβαυματικών, τέτοιων, τις όποιους μάς πορέσθησε μέσα στα έργα της τελευταίας του, της ώριμώτερης προσπάθειας· ο «Πόρφυρας» ή «Β σκοπούλα» του Karmen Saeculare, ή «Μάρθα» και κυρίως ή «Έλληνίδα Μητέρα» αναποκρίνονται τελείως στη ήθικη έννοια, την όποιαν έδιδε με το γριφώδη όρο «όημα της τέχνης».

έσποθέτησε ποτέ τη Γυναίκα· στη «Donna Vellata» ό Σολωμός μδλη του τη ρώμη, μόλο του τον πνευματικόν έρωτα, μδλη του τη λατρεία, που δεν έπαυσε ποτέ να του δονει τίς ευγενέστερες χορδές της καρδιάς του, αντικρύζει την πεθαμμένη αγαπημένη του· βρισκόμαστε σε στιγμές υπερόχως θεϊκές, σε στιγμές που πολύ λίγοι δοκίμασαν στο θλιμμένο τους πέρσμα άπάνω στους δρόμους της ζωής· γιατί μονάχα ό Dante μπροστά στην αποθέωση της λατρευμένης Βεατρίκης του κατώρθωσε να αντικρύσει με τόσο θάμπος, με τόσην έκπληξη, με τόσο θερμουργό πάθος, το αιώνιο αυτό θαύμα, που λέγεται αιώνιος Έρωσ· γιατί ό Dante καθώ: κι' ό Σολωμός, καθώ: κι' όλοι όσοι θερμά πόνησαν, καθώ: κι' όλοι όσοι θερμά αγάπησαν, πίστευε στην αιωνιότητα, πίστευε στην αύριο, πίστευε στη μέλλουσαν ανταπόδοση· ένας μεγάλος έρωσ που τόσο πρόσφερε στη ζωή, δεν μπορούσε παρά να προσφέρει και μετά θάνατο ακόμη περισσότερα στις ψυχές, που δέθηκαν πιστά και για πάντα με τον ΑΙΩΝΙΟ ΑΡΡΑΒΩΝΑ· ένας μεγάλος Έρωσ παρακινεί, θερμαίνει, γονιμοποιεί, καρπίζει· δεν μπορεί να σβυσει μετά τον επίγειο θάνατο· δε μπορεί να σφραλισθει μέσα σέναν τάφο· ένκ τόσο μέγα αίτήμα· ό ποιητής πιστεύει· επικοινωνεί με την αγαπημένη του και ζητεί να μάς αποκαλύψει, τι αυτός αισθάνθηκε, τι αυτός έννόησε, τι αυτός σχεδόν ΕΙΔΕ, κατά τις μυστικές επικοινωνίες του με το «Άγνωστο» ό Έρωσ του γίνεται, ό μυστικός Πυλώνας, διά του όποιου ό ποιητής, εισορμά προς το μυστήριο· ή αγαπημένη σε μιάν θερμήν επίκληση, σένα γονάτισμα του ποιητή κατεβαίνει στο κατώφλι, μεταξύ ζωής και θανάτου· επιφαίνεται πεπλοφορεμένη στο τελευταίο σκαλοπάτι μεταξύ ουρανού και γής:

“Ονειρο ζωντανής ζωής, στο μυστικό του αϊθέρα,
μούσεξ άτάραχη μορφή, που αν και φορούσε σκέπη
έλαμπε σ' όλα θεϊκά και στη κορμιαστιά της.
— “Α πές μου, πές μου άληθινού κόσμου τρισάγιο ξένο
αν ή Καλή μου έσώθηκε· κι' ως εν' στην κεφαλή σου
το πρώτο άτ' της παράδεισος τὰ όλόλαμπρα στεφάνια
και το φιλι μου, το φιλι, σεά θεϊκή σου πόδια·
πές μου αν έσώθη....

Ο ποιητής άμφιβάλλει για μιὰ στιγμή· έπ' όσον στον κόσμο τουτον της Υποκρισίας και του Ψεύδους, της Απάτης και της Απιστίας βασιλεύει ή Υποψία, κάθε ψυχή δε μπορεί παρά να άμφιβάλλει για αυτά της ακόμη τὰ άγια· άλλ' όχι· ή υποψία δεν παιδεύει τον ποιητή, δεν αναλογισθεί την άγνότητα της αγάπης του, την άγνότητα της Αγαπημένης του τις θερμές ήμέρες του θείου δεσμού των ή ψυχή του ήταν ένα με το σώμα τους· δυο σώματα με μιὰ ψυχή· ή ψυχή της Αγαπημένης του, δεν πέθανε ούτε σ' αυτόν ούτε στον άλλο κόσμο· την αισθάνεται μέσα στο κορμί του· αισθάνεται την ψυχή της μέσα στη δική του ψυχή· μιὰ ζωή τόσον άγνή, μιὰ ζωή τόσον πιστά δοσμένη στο θεϊόν Έρωτα, πως είναι δυνατόν να μη στολίζει και την άλλη ζωή· πως είναι δυνατόν αυτή ή ζωή να μην είναι άτρία ακόμη και μέσα στον τάφο; ή υποψία δεν έχει θέση, παρά μόνο στη ψυχή των αδύνατων και των ταπεινών· ό ποιητής πιστεύει στην αριότητα της Αγαπημένης του· ή πίστη είναι κείνη, που προσ-

φέρει στον άνθρωπο τη χαροποιά άπόλαυση της ίκανοποιήσεως· είναι κείνη, που του αναπαύει τη συνείδηση, που του χαρίζει τη ψυχική ήρεμία, μέσα στον κόσμο της άμφιβολίας και της άδεδαιότητος· ό ποιητής πιστεύοντας, φθάνει μέχρι του σημείου του να θεοποιήσει, του «ναγιάσει» την αγαπημένη, του· και μέσα στον τάφο είναι ζωντανή· είναι όμορφη· και μέσα στον τάφο προσφέρει γύρω της τη χαρά και την Καλωσύνη, την αγιοποίηση:

“Ίσως τ' άγνωστά κόκκαλα τριγύρω της θάγιάσουν,
Ίσως σκουλίκια δε θα βγουν κι' αυτή ίσως δε θα λιώση,
Ίσως και αύριο—άλλά λογώ; θε άβγη άναστημένη (1)
άλλά γιατί τέτοια λαλώ; γιατί κι' αν εξαφνα όλα
“σεά πόδια μου κατέβαιναν της γής· τὰ μεγαλεία
την ευτυχία στα μάτια της μονάχα θα ζητούσα!

Ο «άγνωστος, ξένος» που στην αρχή παρουσιάστηκε στον ποιητή, δεν είναι πλέον άγνωστος· αποκαλύπτεται είναι ή αγαπημένη του χαμογελοουσα, ίκανοποιημένη, «άτάραχη» για την αγάπη του λατρευτού της· είναι αυτή, που άκουσεν από τὰ χείλη του όλη του την θερμήν άρωσίωση, που αισθάνθηκε όλο τον έρωτικό σπασμό του, που μέθυσε από την πίστη του· ό ποιητής καθώ: κι' ή αγαπημένη του έκοινωνήσαν ακόμη για μιὰ φορά· μιλήσαν· ό πέπλος του μυστηρίου ξεσχίστηκε, όπως συμβαίνει όλες τις μεγάλες στιγμές· το ΕΝΙΑΙΟ των κόσμων παρουσιάστηκε στα ξαφνισμένα μάτια μας σαν άπτη πραγματικότητα. Ο Έρωσ είναι κείνος που μάς αποκαλύπτει τὰ πάντα—ή πίστη είναι κείνη που τὰ κατορθώνει· όλα, που μάς δυναμώνει τη θέληση, που μάς ένώνει με το Σύμπαν. Ο Σολωμός υπήρξεν ένας χριστιανός πολύ περιεργός, ένας πανθειστής ακόμη πρωτοτυπότερος· έπίστευε κατά το δικό του τρόπο σε κείνο που ονομάζουμε Θεότητα.

1920

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

(1) Ο ποιητής, έδω, σχεδόν αντιγράφει το Shakespeare στο νόημα: Κυμβελίνου πρξξ Δ'. σκηνή Β': “Ίσως και να κοιμάται· αν όμως άπέθανε, ό τόπος της θα φίνεται ως κλίνη· τον τάφον της θα επισκέπτονται Νεράιδες και τὰ σκουλήκια δεν θα τολμήσουν να την πλησιάσουν”. Άλλ' έκτός τούτου και παρ' όλες τις άπληθείς δημοτικών τραγουδιών, που περικλείνει, δεν πάυω να θεωρώ τή «Donna Vellata» σαν ένα από τὰ μεγαλύτερα άριστουργήματα, που γράφηκαν, στο είδος της· είναι ή ταυμστότερη «Ελευσία» του παρελθόντος αιώνας και μονάχα στην «Εκλεκτή» του Dante Gabriele Rosseti μπορούμε να βρούμε πιόμοιες, μαυτήν, αναλογίες· ή έλεγειακή διάθεση, με την όποιαν τόσον άπαλά περιέβαλε ό Σολωμός τους γυναικείους τύπους του, στα πρώτα του ποιήματα, δεν έπαυσε και στα τελευταία του να τον συνοδεύει στις έμπνεύσεις του· ή «Donna Vellata» είναι μιὰ θερμή, «μετά πάθους» έπιστροφή του Σολωμού στην έλεγειακή φύση του, την όποιαν έβιασε συχνά να τον ακολουθήσει σε προσπάθειες, για τις όποιες δεν ήταν, φαίνεται, γεννημένος· απεναντίας, όπου άφήνει την διάθεση του έλεϊθερη, όπου δε βιάζεται να γείνει ούτε ήρωικός, ούτε άεικός, ούτε φιλόσοφος αλλά μόνον έλεγειακός, εκεί ή φύση του ανατείνεται, ή καρδιά του πάλλεται, ή τέχνη του θαυματουργεί· δε, ανώτερο έγραψε, στα τελευταία του, άνήκει στην Έλεγεια: ή «Πόρφυρας», το «Έλεγεί» στη Ρόδοσταμο», το «Γεράκι και τ' Αηδόνη», ή «Σαυφώ» αυτοί, τίλος και Έλεύθεροι Πολιορκημένοι» δεν ήταν στην αρχή τους παρά ένς «Πρωφητικός Θρήνος» και αυτή τη δική του έκφραση.

(1) Απόσπασμα XXXV σελ. 108 Ποιήλα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς παραστάσεως τοῦ «Θέλλου» στὸ «Ἀθήναιο».

Ἐχω ὑπ' ὄψη μου μιὰ πρόσφατη μελέτη τοῦ κ. Koffka, δημοσιευμένη στὴ Γερμανικὴ «Neue Rundschau», γιὰ τὸ Σαίξπηρ καὶ τὴν ἀναγέννηση τοῦ τραγικοῦ στοιχείου στὴ σύγχρονή μας ἐποχὴ. Ἀπὸ τὴν ἀξιολογώτατη αὐτὴ ἐργασία, ποὺ συνεχίζει κατὰ ἓνα τρόπο τὴν προσπάθεια τοῦ Νίτσε ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὕρεση καὶ τὸν καθορισμὸ μιᾶς ὑπέριστερης τραγικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἀντιγράφω μερικὲς γραμμὲς ἐν σχέσει μὲ τὴν ψυχολογικὴ ἀξία τῶν Σαίξπηρικῶν δραμάτων: «Εἶναι ἀληθινὸ, πὼς κανένα μέρος τῆς Σαίξπηρειας τραγωδίας δὲν προσαρμόζεται πρὸς ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖο δικαιολογημένο, φανερό, λογικὸ, μὴ μονάχα πρὸς ὅ,τι εἶναι τραχὺ, ἀπροσδόκητο, ἀφύσικο καὶ τρομερό».

Καὶ παρακάτω:

«Κι ὅμως δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ξαναδιαβίσουμε τὰ βιβλία τοῦ μεγάλου Ἀγγλου ἢ νὰ ξαναἰδοῦμε ἐν' ἀπὸ τὰ ἔργα του στὴ σκηνή, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε, πὼς τὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων του δὲν ἔχουν τίποτε, πὼς νὰ μὴ ζεῖ, δὲν ἔχουν τίποτε βαλμένο ἀπὸ μιὰ ἰδιοτροπία τοῦ συγγραφέως, μὰ πὼς ἀντίθετα εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ μιὰν ἀληθινὴν ζωὴ, ποὺ μᾶς προξενεῖ φρικιάσεις—πὼς εἶναι ζωντανὰ ὡς ἓνα σημεῖο ποὺ νὰ μᾶς δίνουν τὸ συναίσθημα, ὅταν βρισκόμαστε στὸ θέατρο, πὼς ἡ ζωὴ καὶ ἡ πραγματικότης εἶναι βγαλμένες ἀπὸ μᾶς τοὺς ἰδίους κι ἀπ' ὅλα ὅσα μᾶς περικυκλώνουν γιὰ νὰ καταφύγουν μέσα σὶὰ πρόσωπα, ποὺ βρῖσκονται πάνω στὴ σκηνή».

Ὁ Γκαίτε εἶχε πεῖ, μ' ἄλλα λόγια, τὸ ἴδιο πράγμα, κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Ἐκκερμαν: «Ὁ Σαίξπηρ εἶναι μεγάλος ψυχολόγος, κι ὅτι μπορεῖ νὰ αἰσθανθεῖ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ τὰ ἔργα του».

Πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε τὴ φράση: «Ὅ,τι μπορεῖ νὰ αἰσθανθεῖ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου». Καὶ θὰ καταλάβουμε τότε τολὺ καλὴ, πὼς πάνου ἀπὸ τὴν κοινὴ πραγματικότητα ὑπάρχει μέσα στὸ θέατρο τοῦ Σαίξπηρ μιὰ ὑπέριστη πραγματικότητα, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ συνισταμένη τῶν ἐσωτέρων καὶ μυστικωτέρων διαθέσεων καὶ ἀνησυχιῶν καὶ ὁρμῶν τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ὁ Σαίξπηρ μᾶς παρουσιάζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ *δυνάμει*, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ ἦταν κι ὅπως θὰ μπορούσε νὰ δρᾷ ἢ ὅπως ἔδρασε κι ὅπως ὑπῆρξε κατὰ τὶς σπάνιες στιγμὲς τῶν θαυμαστῶν exaltations τῆς—ἀνθος τῶν ἀβύσσων, ποὺ ἀνοίγει τὸν πυκνὸ κάλυκά του πρὸς τὸ πλούσιο φῶς μιᾶς μιᾶς μεγάλης—καὶ μετὰ στὸ ἔγκλημα ἀκόμα—ζωῆς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ ὁ λόγος τοῦ περιορισμένου, χωρὶς ἀμφιβολία, ἐνδιαφέροντος, ποὺ προκαλοῦν στὴν ἐποχὴ μας τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ ὡς ψυχολογήματα. (Ἐξαιρῶ, φυσικὰ, τὶς τραγωδίαις του, ποὺ θίγουν ψυχολογικὰ ἢ ἠθικὰ προβλήματα, ὅπως ὁ «Ἀμλετ»). Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἀπαντᾷται ἐντονώτερο καὶ σοβαρώτερο

ὅσο γυρνοῖμε πρὸς τὸ Μεσαιῶνα. Ὅσο βλέπουμε τοὺς κινητὰς τῶν ἀνθρώπων συναισθημάτων νὰ προσεγγίζουν τὶς παρθενικὲς πηγὰς τους. Ὅσο πλησιάζουμε στὰ μυστικὰ καὶ σκοτεινότερα ἄντρα, ὅπου ἡ ψυχὴ ἐβασίλευε μόνη, μυστηριώδης καὶ ἀπροσδιόριστη μὲς τὴν ἐξωτικὴν τῆς ὁμορφιάς. Σ' αὐτὰ μέσα τὰ ἄντρα πλανιέται ἡ Σαίξπηρική πραγματικότης. Καὶ πρέπει κ' ἡ δική μας ψυχὴ νὰ βρεθεῖ μὲς' στὰ ἴδια ἄντρα, νὰ ὀπισθοχωρήσει πρὸς τὸ Μεσαιῶνα, γιὰ ν' ἀπολαύσουμε τὶς πολλαπλὲς ὁμορφίαις τοῦ ἐξαισίου Σαίξπηρικοῦ θαύματος.

Τοῦ κ. Βεάκη τοῦ χρωστᾶμε εὐγνωμοσύνη γιὰτὶ μᾶς ἔκανε νὰ αἰσθανθοῦμε ὅλο τὸ ρῆγος τῆς Σαίξπηρειας τραγωδίας, γιὰτὶ μᾶς ὁδήγησε πρὸς τὰ σκοτεινὰ ἄντρα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ μᾶς ἐπέσπερε τὴν «τραγικὴ» πραγματικότητα, μὲ τὴν ἐξαιρετὴν ὑπόκρισίν του.

Ὁ «Θέλλος» εἶναι, βέβαια, ἀπὸ τὰ μετριώτερα ἔργα τοῦ Σαίξπηρ. Ἐνα δράμα ζηλοτυπίας, ὄχι κατώτερο ἀπὸ τὴς «Τραχινίαις» τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλ' οὔτε ἀνώτερο ἀπὸ τὴ «Μήδεια» τοῦ Εὐριπίδου. Νὰ προβοῦμε σὲ μιὰ ἐπικίνδυνον σύγκρισιν; Ὅ,τι χαρακτηρίζει τοὺς μεγάλους: τὸ νὰ μὴ μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μεταξύ τους.

Μαζὶ μὲ τ' ἄλλα ἔχει τὸ πλεονέκτημα γιὰ τὸν ἠθοποιὸ ὁ «Θέλλος», ὅτι δὲν παρουσιάζει τόσο δύσκολους τύπους, ὅπως ὁ Ἀμλετ ἢ ὅπως ὁ Μίκβελ ἢ ὅπως ἡ λαίδη Μάκβεθ ἢ ὁ Ἀἴον, ὁ τραγικὸς βασιλεὺς. Ἄλλ' ἂς μὴν ξεχνοῦμε, ὅτι ἓνας Σαίξπηρ εἶναι πάντοτε Σαίξπηρ. Κοντὰ στὸν Ὁθέλλο ὑπάρχει ὁ Ἰάγος, ποὺ εἶναι ἐξάπαντος ἡ σπουδαιότερη καὶ συνθετώτερη μορφή τοῦ ἔργου. Καὶ γιὰ τὸ λόγο ἀκριβῶς αὐτὸ ὁ ρόλος τοῦ Ἰάγου δὲ θᾶπρεπε ποτε ν' ἀφεθεῖ σὲς δυνάμεις ἐνὸς νέου ἠθοποιοῦ, τοῦ κ. Συριώτη, ποὺ ἂν καὶ εἶχε μερικὲς καλὲς στιγμὲς, εἶχε ξεχάσει ὅμως νὰ τραβήξει ἔστω καὶ δυὸ γραμμὲς σ' ὁ πρόσωπό του—τὶς συσπᾶσεις τῆς πονηρίας, τοῦ μίσους, τῆς ἐγλημματικῆς φροντίδας. Ὁ κ. Βεάκης ὅμως ὡς Ὁθέλλος ἐδικαίωσε καὶ τὴν τολμηρότερη πρόβλεψη. Κι ἀκόμα ἡ κ. Ἰατρίδου, ποὺ κατάφερε νὰ δημιουργήσει μιὰ Δυσδαιμόνα ὑποδειγματικὴ. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἠθοποιοί, ἢ μέτριοι ἢ μετριώτατοι. Μερικοὶ μάλιστα, ὅπως ἡ Κῆρυξ στὴ δευτέρη σκηνὴ τῆς δευτέρας πράξεως, δὲν πρόδιναν τὴν ἐλαχίστην προπαρασκευή. Ἐπειτα δὲ μπορούμε νὰ καταλάβουμε γιὰ ποῖο λόγο ἀφαιρεθῆκανε ἀπὸ τὸ ἔργο ὁλόκληρες σκηνές, ὅπως ἡ δευτέρη τῆς πρώτης πράξεως καὶ δυὸ πρόσωπα (ὁ Γελωτοποιὸς κ' ἡ Μπιάγκα), ποὺ ὅσο καὶ ἴσως δευτερεύοντα, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λείψουν χωρὶς νὰ ζημιωθεῖ πολὺ τὸ ἔργο. Ἄλλως τε αὐτὸ καταντᾷ κι ἓνα εἶδος ἱεροσυλίας.

Μὲ δυὸ λόγια: τὸ ἀνέβασμα τοῦ «Θέλλου» στὸ «Ἀθήναιο» ἀπέτυχε ἀπὸ τὴν ἀτοπιὰ τοῦ συνόλου, ἀπετέλεσε ὅμως μιὰν ἐκδήλωση θαυμαστῆ τῆς ἐξαιρετικῆς τέχνης τοῦ κ. Βεάκη καὶ τῆς κ. Ἰατρίδου.

Ι. Μ. Π.

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ἡ ἀ τοστολὴ δυὸ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη)

ΟΙ ΝΕΟΙ—(Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν 1910—1920) Ἐπιμελεῖα Τέλλου Ἀγγρα.—Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐν Ἀθήναις, 1922.—Ἡ ἐκδοσις τῆς Ἀνθολογίας τῶν Νέων ἀποτελεῖ ἓνα γεγονός ἀρκετῆς σημασίας γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ κίνησίν μας. Εἶναι σὰ νὰ μᾶς παρέχει τὴν ἀναγκαῖα προοπτικὴν γιὰ νὰ κοιτάξουμε, γιὰ νὰ κρίνουμε, γιὰ νὰ χαρακτηρίσουμε καὶ νὰ ξεχωρίσουμε τὴν ἐργασία τῶν νέων μας ποιητῶν. Γιὰ νὰ ὁδηγηθοῦμε ἀκόμα σὲ κάποια συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀξία τῆς, τὶς ἐλπίδες ποὺ μᾶς παρέχει γιὰ τὸ μέλλον, τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχει πάρει ἀπὸ τὸ παρελθόν.

Ἄν παραβάλουμε τοὺς «Νέους» πρὸς μιὰ οποιαδήποτε ἀνθολογίαν τῶν παλιῶν καὶ τῶν παλιότερων μας ποιητῶν, ἀπὸ τὸ Ρήγα Φεραῖο (ἂς τὸν θεωρήσουμε κι αὐτὸν ποιητὴ) ἴσαμε τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ καὶ τὸν Καβάφη, θὰ ἴδωμε φανερὰ μιὰ μεταβολὴ σπουδαιότητος. Θὰ σημειώσουμε μ' εὐχαρίστησιν τὴν ὑπαρξὴν τῶν ἐνὸς πλήθους ποιητῶν δίπλα σὲ λιγοστοὺς στιχοπλόκους, ἀπέναντι ἐνὸς πλήθους στιχοπλόκων δίπλα σ' ὀρισμένους ποιητὲς τοῦ ἄλλοιτε. Δὲ θὰ βροῦμε, φυσικὰ, ἐντελῶς ἐξελιγμένα ταλέντα (ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων) στὴ νέα μας ποίησιν, τὴ σημερινή, θὰ βροῦμε ὅμως πολλὰ ταλέντα, ποὺ μᾶς παρέχουν τὴ βεβαιότητα, πὼς θὰ ἐξελιχτοῦν πολὺ γρήγορα σὲ «προσωπικότητες» καὶ σ' «ἄξιες». Νὰ μνημονεύσουμε κάποια ὀνόματα; Ὁ Οὐράνης, ὁ Παράσχος, ὁ Βίρναλης, ὁ Ἄγγελος, ὁ Μελαχρινός, ὁ Κουκούλας, ὁ Σταυρόπουλος, ὁ Καρβούνης κι ὁ Φιέρης εἶναι ἤδη ποιητὲς, ποὺ ἔχουν τὴ συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ των, τὴ συνείδησιν τῆς τέχνης των καὶ τὴ συνείδησιν τῆς Τέχνης γενικᾶ. Μποροῦμε νὰ προσφητέσουμε ἀσφαλῶς, πὼς οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς θὰ γίνουν μεγάλοι. (*)

**

Ἄς μὴ λησμονοῦμε ὅμως ποτέ, πὼς στὴν ποιητικὴ αὐτὴ γενιὰ ἔλαχε ἓνας δύσκολος κλῆρος: τὸ πλησίασμα τῆς νέας μας τέχνης πρὸς τὶς μεγαλύτερες λογοτεχνίας τοῦ καιροῦ μας, ὁ συγχρονισμὸς τῆς πρὸς τὰ ρεύματα ποὺ διασταυροῦνται σ' ὅλο τὸν πολιτισμένον κόσμον, ἡ παρακολούθησις τῶν νέων ἰδεῶν, τῶν νέων τάσεων, τῶν νέων σχολῶν. Ὅ,τι λέγεται γιὰ ἓνα ἐπιστήμονα μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ λεχθεῖ καὶ γιὰ ἓνα τεχνίτη: πρέπει πρῶτα νὰ λάβει συνείδησιν τῶν πορισμάτων τῆς ἐργασίας, ποὺ ἔγινε πρὶν ἀπ' αὐτόν, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ προχωρήσει μπροστῆτερα. Μιὰ τέχνη, ποὺ δὲν παρακολουθεῖ τὰ νέα κινήματα, ἀλλὰ μένει περιορισμένη μὲς' σὲ σύνορα τοπικὰ ὀρισμένα, εἶναι ἀμφίβολο, ἂν θὰ μπορέσει ποτε νὰ περάσει τὰ ὅρια τοῦ χρόνου καὶ ν' ἀποκτήσει τὴν αἰωνιότητα. Θὰ μένει

(*) Ὁ Καρβούνης κι ὁ Φιέρης ἔχουν παύσει νὰ δημοσιεύουν ποιήματα πρὸς καιροῦ. Θὰ εἴμαστε ἐνθουσιασμένοι, ἂν μαθαίναμε, πὼς δὲν ἔπαυσαν καὶ νὰ γράφουν.

πάντοτε μιὰ τέχνη ἀπομονωμένη κι ἀποκλεισμένη. Γιὰτὶ πρῶτα-πρῶτα ἡ Τέχνη πρέπει νὰ ἔχει τὴ συνείδησιν τοῦ καιροῦ τῆς. Νὰ ἐκδηλώνει μ' ὁποιοδήποτε τρόπο τὴ νοοτροπία, τὴ «mentalité» τῆς ἐποχῆς τῆς. Καὶ γιὰ νὰ ἔχει τὴ συνείδησιν τοῦ καιροῦ τῆς δὲν πρέπει ἐξάπαντος νὰ εἶναι στενὰ τοπικὴ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐξαιροῦμε τὴ στενὰ τοπικὴ τέχνη ἐνὸς λαοῦ, ποὺ ἐξουσιάζει τὴν ἐποχὴν του καὶ πὺ δίνει αὐτὸς τὴν κατεύθυνσιν τὴν κίνησιν τῶν ἰδεολογικῶν καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν ρευμάτων. Στὴν περίστασιν αὐτὴ δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ μιὰ τέχνη καθολικὴν, ἀφοῦ αὐτὴ προσφέρει τὸν τόνο στὴ σύγχρονή τῆς καλλιτεχνικὴ ζωὴ. Τέτοια ἡ τέχνη τῆς Αἰγύπτου παλιότερα κ' ἡ Ἑλληνικὴ ὑστερώτερα.

Οἱ νέοι μας ποιητὲς, οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστο, τῶν χρόνων καταλάβει αὐτὸ ἀρκετὰ. Ἐπειτα τοὺς βόθησε πολὺ καὶ μιὰ πλατὴ ὀπωσθήποτε ἐπικοινωνία μὲ τὴν ξένη τέχνη. Ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν αὐτὴν προέρχονται οἱ σοβαρὲς ἐπιδράσεις, ποὺ διακρίνονται μὲς' σ' αὐτοὺς στίχους των. Ἀλλὰ μποροῦν νὰ εἶναι βέβαιοι, πὼς ἡ κριτικὴ τοῦ μέλλοντος θὰ τοὺς κοιτάξει μὲ πολλὴ συμπάθειαν. Θὰ καταλάβει, ὅτι στὸ βάθος τῶν προσπαθειῶν τους ὑπάρχει μιὰ εὐγενικώτατη πρόθεσις: ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴ δημιουργίαν μιᾶς τέχνης νεοελληνικῆς, ποὺ νὰ ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς καθολικότητος.

**

Στὸ τέλος καὶ κάποιες παρατηρησοῦλες, ποὺ ἀφοροῦν ἀποκλειστικὰ τὴ σύνταξιν τῆς Ἀνθολογίας τῶν νέων. Ἀνάγκη νὰ σημειωθοῦν κάποια ὀνόματα, ποὺ ἔπρεπε, χωρὶς ἀμφιβολία, νὰ λείπουν: Γ. Ἀργυρόπουλος, Λ. Καρακάσης, Δ. Κουκουρῆκος, Μαρία Μπότση, Δημ. Παπαδόπουλος.

Ἐπειτα κάποιοι ποιητὲς, ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύονται μὲ χαρακτηριστικὴν τὴν ἐργασίαν: Κ. Βελμύρας (ὁ ποιητὴς τοῦ «Γερακιῦ» καὶ τῆς «Σιδερέως», δὲ βρῆκε παρὰ ἓνα κομμάτι, ποὺ ἀποτελεῖ φανερώτατη μίμησιν τῆς τεχνουργίας τοῦ Παλαμᾶ καὶ ποὺ δὲ θὰ μπορούσε ποτε νὰ βρισκότανε «στὴ μετόπη κάποιας παγόδας τῆς θεᾶς Καλῆς», γιὰ νὰ μᾶς δείξει τὴν ἀξιολογώτατη, ἄλλως τε, τέχνην του), Τέλλος Ἄγγελος (οἱ «Παραφωνίες» IX, X, XI τὶ ἔγιναν;), Λ. Κουκούλας, Φῶτος Γιοφύλλης.

Ἐπειτα κάποιοι τεχνίτες, ποὺ παρουσιάζονται μὲ πολλὴ ἐργασία, ἐνῶ δὲ θάχθαναν τίποτε, ἂν ἀρροῦνταν σὲ πὺ λίγες σελίδες: Ν. Λαπαθιώτης, Γ. Μιναλιώτης, Ν. Πετιμεζᾶς καὶ κάποιοι ἄλλοι.

Καὶ γιὰ νὰ κλείσουμε τὸ προχειρότατο αὐτὸ σημεῖωμα κάποια ὀνόματα, ποὺ λείπουν: Εἰρήνη Δεντρινουῦ, Γεώργιος Λούρας, Δ. Οἰκονομίδης, Κ. Καρθαῖος, κ.λ.π.

Ι. Μ. Π.

Ἡ ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Μὲ τὸν τίτλον «Valores literarios de Costa Rica» κυκλοφόρησε πρὸ λίγου καιροῦ στὸ Σάν Ζοζὲ τῆς Κоста-ρίκας ἐκδομένη ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖον «Alsina» μιὰ ὥρατα μελέτη τοῦ Rogelio Sotela γιὰ τοὺς συγγραφεῖς τῆς Κоста-ρίκας ἀπὸ τοὺς παλιότερους, τοὺς προδρόμους, ἴσαμε τοὺς

γεννημένους από τὰ 1860 και δῶθε και τούς νεώτερους, πού γεννήθηκαν ἕως τὰ 1900. Τὸ βιβλίον χαρακτηρίζεται ὡς ἕνας ἀξιολογώτατος πανηγυρικὸς τῆς λογοτεχνίας τῆς Κουαταρίας.

**

Ἔπειτ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια σιωπῆς, ἰτύωσε στὸ Μεξικό, σὲ κομπῆ ἔκδοση τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Λατινικὴ Ἀμερικὴ» νέα τραγούδια τοῦ ὁ Gregorio Lopez y Fuentes. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ, πού ἔχει τὸν τίτλον «Claros de Selva» διακρίνεται γιὰ τὴ μουσικότητα, τὴ λεπτὴ διάθεση και τὴ συγκίνηση ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι γεμάτη. Γενικὰ θεωρεῖται, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ὠραιότερη ἐκδήλωση τῆς προσωπικότητος τοῦ Lopez y Fuentes.

**

Κυκλοφόρησε τὸ τεῦχος τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἰσπανικοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Prisma». Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα του σημειώνουμε τίς μεταφράσεις ἀπὸ τίς «Fêtes Galantes» και τίς «Romances sans paroles» τοῦ Βερλαίν, καμωμένες με πολλὴ προσοχὴ ἀπὸ τὸν κ. Rafael Lozano (ἰδιαίτερα μάλιστα μνημονεύουμε τὸ «Φιῦνο», τὸ «Φθινοπωρινὸ τραγούδι», τὸ «Spleen», τὸ «Σελινόφως» και τὴν «Ἐπίκληση»), τὸν «Παρισινὸ Ἀπρίλη» τοῦ Fernand Gregh μεταφρασμένο ἐπίσης ἀπὸ τὸν κ. Lozano και τὸν περίφημο ἕμνο «Σ' ἕνα κορυθαλλὸ» τοῦ Σέλλεϋ, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. F. Maristany. Ἀκόμα δὲ τὰ πρωτότυπα τραγούδια τοῦ Olavo Bilac, τοῦ Ramon Lopez Velarde και τοῦ Rafael Heliodoro Valle.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΠΡΑΝΤΕΣ

Ἀγαπητὴ μου «Μοῦσα»,

Μιά και θέλησες νὰ φιλοξενήσης τίς προάλλες τὸ γράμμα μου πρὸς τὸν Μπραντές, δέξου σήμερα και τὴν ἀπάντησή του, πού μόλις μοῦ ἔρχεται στὰ χέρια. Μεταφράζω τίς σημεία, πού ἔχουν κάπως γενικὸ τὸ ἐνδιαφέρον· τ' ἄλλα εἰν' ἐντελῶς προσωπικά: τὰ περικόπτω.

Κοπεγχάγη, τὴν 27ην Ἰουλίου 1922.

Φίλιτατε κύριε Λαπαθιώτη,

Δεχθῆτε τίς πιὸ ἐγκάρδιές μου εὐχαριστίες γιὰ τὸ καλὸ σας γράμμα, κ' εὐχαριστήσετε ἀπὸ μέρους μου, ἐπίσης, τὸ φίλον σας κύριον Ν., γιὰ τίς περιποιήσεις του ἀπέναντί μου, στὸ διάστημα τῆς διαμονῆς μου σὰς Ἀθήνας, και ἀκόμη γιὰ τὴν ὑπὸ ἑξῆς ἀφορμὴ νὰ σὰς γνωρίσω.

Δὲ βλέπω τίποτε σχετικὸ μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὸν καιρὸ πού ἔφυγα ἀπὸ κεῖ· θάθελα νὰξερῶ, ἐπὶ παραδείγματι, ἂν μεταφράσθη τίποτε δικό μου ἑλληνικά. Θὰ ἦταν μιὰ φιλοδοξία μου κ' αὐτὸ, νᾶζω μιὰ θέση, πολὺ μικρὴ ὡς φυσικά, στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία. Τὸν καιρὸ αὐτὸ, μεταφράζεται κάποιον βιβλίον μου γιὰ τὸ Βολταῖζο (δύο ὁγκώδεις τόμοι), γερμανικά· θὰ βγῆ τὸ προσεχῆς φθινόπωρον. Μπορεῖ

καλεῖς ἀπ' τούς ἐκδότας σας νὰ ἐνδιαφέρετο ἴσως γι' αὐτὸ τὸ ἔργο.

Μὲ μεγάλη μέριμνα παρακολουθῶ τίς ἐφημερίδες μας, ἀτελῶς πληροφορημένες, τὴν πολιτικὴν κατάσταση, τὴν πάντοτε δύσκολη τὸ ἴδιο, τῆς Ἑλλάδος. Θάθελα νὰ πληροφορηθῶ γι' αὐτὴν καλά. Ὡστόσο εἶναι παράξενο πόσο εὐκόλως οἱ Ἕλληνες ξεχνοῦν.

Μόνος ὁ Δανὸς πρόξενος δὲ μετ' ἐλπίδα ἔμεινε.—

Εἶναι γιὰ μετὰ δυστύχημα μεγάλο, νὰ γράφω σὲ μιὰ γλῶσση, πού κανένας δὲν καταλαβίνει. Ἀδύνατο νὰ εἰσχωρήσω. Δηλαδή: μόνο τ' ὄνομα εἰσχωρεῖ· εἶναι ἀρκετὰ δὲ σύντομο, ὥστε νὰ περάσῃ κ' ἀπ' τὴν τρύπα μιᾶς βελόνης· ὅμως τὰ βιβλία μένουσιν ἀπ' ὄξω.

Ἐδῶ σχεδὸν δὲν ἔχουμε καθόλου καλοκαιρὶ· κάνει κρύο και βρέχει σχεδὸν καθημερινά. Βέβαια πὼς ὀνειρεύομαι τίς Ἀττικῆς τὸν ἥλιον. Καὶ συλλογίζομαι συχνὰ τὰ εὐγενικά παιδιὰ, πού ἀντάμωσα ἐκεῖ πέρα.

Οἱ ἀποστάσεις δὲ θάπρεπε ἴσως νὰ χωρίζουν ἐντελῶς· ἔτσι δὲν εἶναι;

Ἐδαρεστηθῆτε νὰ πιστέψετε, φίλιτατε κύριε Λαπαθιώτη, στὴν εἰλικρινῆ μου τὴν φιλία.

Γεώργιος Μπραντές

Και γιὰ τὸ πιστὸν τῆς μεταφράσεως:

Ναπολέων Λαπαθιώτης

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

Τὸ διήγημα τοῦ κ. Βουτυρά.— Ἀπὸ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας και μετὰ μεγάλη μας λύπη, εἴμαστε ἀναγκασμένοι ν' ἀναβάλουμε προσωρινῶς τὴ δημοσίευση τῆς συνεχείας τοῦ διηγήματος τοῦ κ. Δημ. Βουτυρά «Ἀνάσταση νεκρῶν», πού ἡ ἀρχὴ του δημοσιεύθηκε στὸ προηγούμενον τεῦχος, τοῦ Αὐγούστου.

Μιά δῆλωση.— Οἱ κ. κ. Κλέων Παράσχος και Γ. Θ. Στανρόπουλος μᾶς παρακαλοῦν νὰ δηλώσουμε, πὼς δὲν ἔλαβαν καθόλου μέρος στὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως τῆς «Ἀνθολογίας τῶν Νέων» τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ἐλευθεροδόχης».

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Ἀγαπητὴ «Μοῦσα»,

Χθὲς (τὴν ὀδνηρότατην ἡμέρα τῆς ἀναγγελίας τῆς στρατιωτικῆς μας ἡττας) ἔμαθα, ὅτι ὁ ἀγαπητός μου φίλος κ. Κλέων Παράσχος ἔσπευδε νὰ προβῆ ἀπὸ τὰς στήλας σου εἰς δῆλωσιν μετὰ τὴν ὁποίαν διαφεύδει τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς «Ἀνθολογίας τῶν Νέων»...

Μὲ ἄλλους λόγους, ὁ κ. Παράσχος δὲν ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς παρουσίας του ὡς συνεργάτου τοῦ βιβλίου. Πολὺ καλά... ἀλλὰ τὴν εὐθύνην τῆς ἀπουσίας του ποῖς θὰ τὴν ἀναλάβῃ;

Δικός σου
Τέλλος Ἀγρας

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE: BELLES LETTRES - BEAUX ARTS - THEATRE - CRITIQUE
37, RUE COLOCOTRONI, 37, - ATHÈNES - GRÈCE - ABONN. ÉTRANGER FR.S. 20

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀβάμε τοῦτο τὸ μῆνα τὰ περὶ τοιαῦτα:

«ΝΕΑ ΖΩΗ». — Λογοτεχνικὸν περιοδικὸν—Τεῦχος 1—B. P. 2126—Alexandrie (Egypte)—Τιμὴ τοῦ τεύχους γιὰ τὴν Ἑλλάδα Δρχ. 6.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ». — Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐπιθεωρούμενον ἀπὸ συντροφικὰ συνεργατῶν—Θεσσαλονίκη—Γραφεῖα: Ὁδὸς Ἐγγατίας 351—Τιμὴ Φύλ. Δρχ. 1.

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ». — Παιδικὸν περιοδικὸν—Ἰδιοκτήτης και διευθυντής: Ἄρ. Ι. Ράλλης—Ἀθήναι—Γραφεῖα: Ὁδὸς Εὐριπίδου, 6—Τιμὴ φύλλου λεπτὰ 80.

«Ο ΦΑΡΟΣ». — Δεκαήμερον φιλολογικὸν περιοδικόν.—Ἐκδόται: Ν. Μεταξάς, Μ. Κωβαῖος και Σια.—Γραφεῖα: Ὁδὸς Σίντι Μιτουάλη ἀριθ. 30—Ἀλεξάνδρεια (Αἴγυπτος).

«ΕΣΠΕΡΟΣ». — Δεκαήμερος φιλολογικὴ και κοινωνικὴ ἐφημερίς—Διευθυντής: Γιάννης Μπαρούνας—Ἐπί τῆς ὕλης: Βελ. Φρέρης—Σύρος—Συνδρ. ἔτησίαν Δρχ. 30.

«Ο ΝΟΥΜΑΣ». — Λογοτεχνικὴ ἐπιθεώρηση. (Ἰδρύθηκε στὰ 1903)—Βγαίνει εὐθ' ἑκαὶ φορὲς τὸ μῆνα.—Ἰδιοκτήτης, ἐκδό-

της και διευθυντής: Δ. Π. Τυχόπουλος—Τὸ φύλλον δρχ. 3.
«Ο ΛΟΓΟΣ». — Μηνιαῖον περιοδικὸν—Διευθυντής: Γιάννης Χηλοῦσης.—Γραφεῖα: Yéchil Sokak No 29 (Aptinents Bougdanos) — Péra — Constantinople—Συδμή χρονιάτικη Δρχ. 24.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDÉES ET DES LIVRES». — Chaque mois en un volume de 64 pages in-8° demi Colombier—Directeur: Jean Rivain—Abonn. étranger Frs. 32—37, Rue Bonaparte, 37. Paris VIe.

«LA REVUE DE L'ÉPOQUE». — Publication mensuelle illustrée d'expression et d'étude des idées, des arts et des lettres—Directeur Littéraire: Marcello—Fabri—13 Rue Bonaparte 13, Paris VIe.

«L'EUROPA ORIENTALE». — Riviste mensile pubblicata a cura dell' istituto per l' Europa Orientale—Roma—Libreria di Cultura—Viale Giulio Cesare, 27—Prezzo del fascicolo L. 3,00

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ «ΜΟΥΣΑΣ»

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: Ἡλιάδης και Σώμος (Λεωφ. Σωκράτους).
: Χ. Παπαδόκης (Ὁδὸς Κολοκοτρώνη).
ΣΥΡΟΣ: Φ. Καλουτάς.
ΛΑΡΙΣΣΑ: Ἀδελφοὶ Παπακωνσταντίνου.
ΧΙΟΣ: Περικλῆς Ἰακρίδης (Ὁδὸς Μητροπόλεως).
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Γ. Βαφόπουλος (Ὁδὸς Ἀκρίτα 3).
: Π. Θ. Παυλιδῆς (Βουλγαροκτονίου 1).
ΚΩΝΙΝΟΠΟΛΙΣ: Π. Λαζάρου (Boulevard Eski Boïboda, 94—Galata).

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ: Χρυσάνθου και Σαούλης (Boulevard Rameh).
ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΝ: Σ. Ἀρβανίτης και Σια.
ΔΕΜΕΣΣΟΣ (ΚΥΠΡΟΣ): Ἀριστείδης και Κυριακίδης.
ΠΡΕΒΕΖΑ: Νικέλ. Τσουτσάνης.
ΑΡΓΟΣ: Θάσος Παναγιωτόπουλος.
ΠΑΤΡΑΙ: Ἀγγελος Φέγγος και Σια (Ἐρμού 56).
ΙΩΑΝΝΙΝΑ: Δημ. Σιμωμπίδης.

ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ «ΜΟΥΣΑΣ»

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΜΕ 200 ΠΥΚΝΩΤΥΠΩΜΕΝΑΣ ΔΙΣΤΗΛΟΥΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΕΚΑΣΤΟΣ, ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΠΡΟΣ ΔΡ. 20 ΕΚΑΣΤΟΣ

Ἀποστέλλοντα ἐλευθέρως ταχυδρομικῶν τελῶν, εἰς τὸν ἐμβάζοντα τὸ ἀντίτιμον εἰς τὴν διεύθυνσιν: Περιοδικὸν «Μοῦσα»—Κολοκοτρώνη 37—Ἀθήνας.

“ΤΕΚΤΩΝ,”

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 5,000,000

ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΧΑΡΙΟΥ & ΣΙΑ

Μελέται και εκτελέσεις παντός είδους οικόδομων και τεχνικών έργων και παντός έργου εκ ΜΠΕΤΟΝ — ΑΡΜΕ — Κεντρικαί θερμάνσεις — Ανελκυστήρες — Υδραυλικά εγκαταστάσεις κλπ. — Έργαστάσιον παραγωγής Τσιμεντοσωλήνων — Προμήθεια πάντων των οικόδομικών υλών κατειργασμένων και μή.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΛΠΘΘΕΜΑΤΙΚΟΝ

ΔΡ. 35,000,000

ΟΛΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

900,000,000